

CBS HET BAKEN

Schoolondersteuningsplan 2017-2018

Hoe wij werken aan
de ondersteuning van onze
leerlingen

INHOUD

Passend Onderwijs	Elke school zorgplicht?!	pagina 2
Hoofdstuk 1	Niveaus van ondersteuning	pagina 4
Hoofdstuk 2	Passend onderwijs op CBS Het Baken	pagina 6
Hoofdstuk 3	Organisatie interne begeleiding en ondersteuning	pagina 9
Bijlage 1	HGW/OGW planmatig handelen op Het Baken	pagina 12
Bijlage 2	Stroomschema zorgplicht bij aanmelding PO	Pagina 15
Bijlage 3	Functieomschrijving interne begeleiders en onderwijsassistenten	Pagina 16
Bijlage 4	Signaleringskalender	Pagina 20
Bijlage 5	Protocol dyslexie	Pagina 22
Bijlage 6	Protocol dyscalculie	Pagina 30
Bijlage 7	Protocol ontwikkelingsvoorsprong	Pagina 42
Bijlage 8	Protocol overgang en verlenging	Pagina 66

CBS Het Baken I
't Kofschip 2
3904 RS Veenendaal
0318-510935
het.baken1@cpov.nl

CBS Het Baken II
De reede 71
3904 NT Veenendaal
0318-515613
het.baken2@cpov.nl

PASSEND ONDERWIJS - Elke school zorgplicht?!

Met het ingaan van de Wet passend onderwijs op 1 augustus 2014 hebben alle scholen 'zorgplicht'. Ook onze school moet dus zorgen voor passend onderwijs voor iedere leerling die wordt aangemeld. Dit kan door zelf passend onderwijs te bieden of een meer passende onderwijsplek te regelen in onze regio.

In het samenwerkingsverband Rijn & Gelderse Vallei, waar CBS Het Baken ook onder valt, zijn 35 samenwerkende schoolbesturen uit de regio samen verantwoordelijk voor passend onderwijs aan alle kinderen in ons samenwerkingsverband. Dit wil zeggen dat besturen wettelijk verplicht zijn alle leerlingen passend onderwijs te bieden op de eigen school of een andere school. Door samen te werken kunnen de scholen zorg dragen voor een dekkend aanbod van onderwijsvoorzieningen zodat elke leerling onderwijsondersteuning krijgt die aansluit bij zijn / haar onderwijsbehoeften. Bij aanmelding op de basisschool wordt binnen het CPOV gebruik gemaakt van een stroomschema¹.

¹ Zie bijlage 2 : Stroomschema zorgplicht bij aanmelding PO.

Hoofdstuk 1 Niveaus van ondersteuning

Niveau 1

Er zijn binnen de nieuwe ondersteuningsnormen verschillende soorten van ondersteuning. Wanneer uw kind extra 'lichte' ondersteuning nodig heeft, biedt de leraar die zelf. De intern begeleider van de school kan ondersteuning organiseren. Denk aan hulpmiddelen voor een kind met dyslexie, ondersteuning bij beperkte achterstanden of een programma met bijpassende lessen om meerbegaafden uit te dagen. Dit valt allemaal onder '**basisondersteuning**'. Basisondersteuning omvat alle preventieve en zogenoemde 'licht curatieve interventies' die je als leraar/basisschool planmatig inzet voor een kind. Soms zijn daar externe deskundigen of ketenpartners bij betrokken. Het gaat dus om alles wat de basisschool op eigen kracht uitvoert: er is géén sprake van een indicatie. In de onderstaande figuur wordt deze vorm van ondersteuning aangeduid met **niveau 1**.

Niveau 2

Is basisondersteuning onvoldoende passend? Dan bieden we een arrangement dat wel aansluit bij de onderwijsbehoeften. Dit is **extra ondersteuning op niveau 2**. Elke vorm van extra ondersteuning noemen we een arrangement.

Voor elk arrangement vullen we het Groeidocument 1.4 en het formulier Aanvraag Handelingsgerichte Ondersteuning Arrangeren in. Dit is een hulpmiddel dat elke basisschool in onze regio gebruikt om in kaart te brengen wat een kind precies nodig heeft om zich verder te ontwikkelen. Extra ondersteuning op niveau 2 biedt de eigen basisschool aan, eventueel samen met een andere basisschool, het speciaal (basis)onderwijs of externe deskundigen. Binnen ons bestuur, het CPOV, bestaat er bijvoorbeeld de mogelijkheid om een leerling voor een bepaalde periode in de bovenschoolse Plusklas of Schakelklas te plaatsen.

Niveau 3

Heeft een kind méér nodig dan extra ondersteuning in de eigen basisschool, dan kan het speciaal (basis)onderwijs een specialistisch arrangement bieden. Wanneer de hulpvraag van de leerling de mogelijkheden van onze school aantoonbaar te boven gaat, zoeken we naar een andere meer passende leeromgeving voor deze leerling. Dit is de ondersteuning op **niveau 3**. We werken hiervoor optimaal samen met de andere basisscholen, de scholen voor speciaal basisonderwijs en

speciaal onderwijs in onze regio en wanneer dit nodig is buiten de regio. Deze scholen bieden 'speciale ondersteuning'. Speciale ondersteuning omvat het (zeer) gespecialiseerde onderwijsprogramma (leerstofaanbod, didactische aanpak, pedagogische aanpak, klassenmanagement, schoolklimaat) dat elke speciale (basis)school voor haar leerlingen verzorgt.

Scholen voor speciaal (basis)onderwijs bieden speciale ondersteuning

Speciale ondersteuning is bedoeld voor de leerling met (zeer) specifieke onderwijsbehoeften. Dit maakt het noodzakelijk dat deze leerling gebruik maakt van een tijdelijke of langdurige begeleiding in een (zeer) gespecialiseerde onderwijsvoorziening. We maken gebruik van scholen voor speciaal (basis)onderwijs die in onze regio gevestigd zijn.

Deze scholen bieden (zeer) gespecialiseerde onderwijsondersteuning voor:

- Leerlingen met een sterke verstandelijke beperking;
- Leerlingen met meervoudige beperkingen;
- Leerlingen met een complexe sociale gedragsproblematiek;
- Leerlingen met een ernstige concentratie problematiek;
- Leerlingen met een grote leerachterstand (taal, lezen, rekenen).
- Leerlingen met ernstige lichamelijke beperkingen;
- Leerlingen met een ernstige visuele beperking
- Leerlingen met een ernstige auditieve en / communicatieve beperking
- Langdurig zieke kinderen en kinderen met een ernstige vorm van epilepsie.

Voor deze **extra ondersteuning op niveau 3** geeft het samenwerkingsverband een toelaatbaarheidsverklaring af.

Uitgangspunt van het SWV RGV² is dat kinderen zoveel mogelijk op een reguliere school in de eigen leefomgeving met succes het basisonderwijs kunnen doorlopen, eventueel met extra ondersteuning vanuit het samenwerkingsverband. Dat lukt niet altijd en sommige kinderen zijn aangewezen op speciaal basisonderwijs of een school voor speciaal onderwijs. SWV RGV stelt vast of een leerling toelaatbaar is tot deze vormen van onderwijs en werkt daarom nauw samen met deze onderwijsinstellingen. De zorg voor leerlingen is niet alleen de verantwoordelijkheid van het onderwijs. Daarom werkt SWV RGV intensief samen met ketenpartners uit de jeugdgezondheidszorg, de jeugdhulpverlening en het maatschappelijk werk.

De standaard preventieve onderzoeken van de GGD doktersassistente vinden plaats op het CJG(Centrum voor Jeugd en Gezin) en op school. In principe is het eerste onderzoek in de basisschoolleeftijd onderzoek in groep 2 met ouders op het CJG, daarna in groep 7 zonder ouders op school. Bij groep 2 krijgen ouders direct de terugkoppeling. Bij groep 7 worden de ouders schriftelijk geïnformeerd over de bevindingen. Hierbij staat ook vermeld of er nog een vervolgspraak geadviseerd wordt met een jeugdarts of jeugdverpleegkundige.

Ouders krijgen dan een uitnodiging om samen met hun kind naar het spreekuur te komen.

² Afkorting SWV RGV: Samenwerkingsverband Rijn- en Gelderse Vallei

Hoofdstuk 2 Passend onderwijs op CBS Het Baken

Wij zorgen ervoor dat onze leerlingen de onderwijsondersteuning krijgen die zij nodig hebben om zich zo goed mogelijk te kunnen ontwikkelen en daarbij de kerndoelen behalen van het basisonderwijs. Dit doen we in samenspraak met de ouders en/of verzorgers. Pas als de hulpvraag van de leerling de mogelijkheden van onze school aantoonbaar te boven gaat, zoeken we naar een andere meer passende onderwijsvoorziening voor deze leerling. We werken hiervoor optimaal samen met de andere basisscholen, de scholen voor speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs binnen het SWV RGV.

Onze mogelijkheden

Wij kunnen in onze school veel doen om de leerlingen passend onderwijs te bieden. Wij beschikken over diverse mogelijkheden om goed onderwijs voor alle leerlingen te bieden en extra ondersteuning voor de leerlingen die dit nodig hebben. Sommige leerlingen hebben specialistische ondersteuning nodig. Hier lopen wij in onze school tegen grenzen aan. We beschrijven wanneer de hulpvraag van de leerling de mogelijkheden van onze school aantoonbaar te boven gaat. Dit markeert de situatie waarbij we in samenspraak met ouders (verzorgers) op zoek gaan naar een andere meer passende leeromgeving voor de leerling.

Wij bieden basisondersteuning aan onze leerlingen

In onze school bieden wij onze leerlingen basisondersteuning. Deze is erop gericht dat elke leerling zich in een ononderbroken proces kan ontwikkelen en daarbij de kerndoelen van het basisonderwijs behaalt. Basisondersteuning bestaat uit het onderwijsprogramma (leerstofaanbod, didactische aanpak, pedagogische aanpak, klassenmanagement, schoolklimaat) dat wij voor de leerlingen verzorgen inclusief de daarmee samenhangende ondersteuning.

Basisondersteuning bestaat uit arrangementen. Afhankelijk van de onderwijsbehoeften ontvangt de leerling een passend arrangement. Wij bieden onze leerlingen 3 typen van arrangementen aan:

A. Basisarrangement:

Dit is het (standaard) onderwijsprogramma dat elke leerling in de groep volgt. Voor de meeste leerlingen is het basisarrangement voldoende om de kerndoelen van het basisonderwijs te behalen.

B. Intensief basisarrangement

Dit arrangement is bedoeld voor onze leerlingen die niet genoeg hebben aan het basisarrangement. Deze leerling heeft specifieke onderwijsbehoeften en daarmee samenhangend ondersteuning nodig om het minimum niveau van de basisschool te kunnen behalen. Het intensieve arrangement omvat de ondersteuning die onze leerling krijgt aanvullend op het basisarrangement. Bij de inhoudelijke vormgeving van het intensief arrangement zet de leraar specialistische expertise en programma's in.

C. Verdiept basisarrangement

Dit arrangement is bedoeld voor onze leerlingen die te weinig hebben aan het basisarrangement omdat zij meer aan kunnen. Bij de inhoudelijke vormgeving van het verdiept basisarrangement zetten onze leraren specialistische expertise en programma's in.

NB: Het is zo dat bij alle 3 de basisarrangementen de leerling grotendeels binnen de eigen groep les krijgt. Het werken met een groepsplan geeft inzicht in welke leerling ingedeeld staat bij welk arrangement met de daarbij behorende doelen.

Wij bieden basisondersteuning van goede kwaliteit

De basisondersteuning die wij onze leerlingen bieden is van een goede kwaliteit. Wij hanteren in onze school de kwaliteitstandaard die het SWV RGV hiervoor heeft vastgesteld en die aansluit op

de landelijke normen van de onderwijsinspectie. We onderscheiden de volgende vijf kwaliteitsaspecten die zichtbaar en aantoonbaar in onze school beschikbaar zijn.

A. Opbrengsten

De opbrengsten van onze school liggen op het niveau dat op grond van de kenmerken van onze leerling populatie verwacht mag worden.

- De taalresultaten liggen op dit niveau.
- De rekenresultaten liggen op dit niveau.
- De sociale competenties van onze leerlingen liggen op een niveau dat mag worden verwacht.
- Onze leerlingen doorlopen in beginsel de school binnen de verwachte periode van 8 jaar.
- Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften ontwikkelen zich naar hun mogelijkheden.

B. Onderwijsleerproces

De wijze waarop wij het onderwijsleerproces in onze school vorm geven heeft de volgende kenmerken.

- De leerstofinhouden die we aanbieden bereiden onze leerlingen voor op het vervolgonderwijs en de samenleving.
- Onze leraren geven de leerlingen voldoende tijd om zich het leerstofaanbod eigen te maken.
- Ons schoolklimaat wordt gekenmerkt door veiligheid en respectvolle omgangsvormen.
- Onze leraren leggen duidelijk uit, organiseren de onderwijsactiviteiten efficiënt en houden de leerlingen taakbetrokken.
- Onze leraren stemmen aanbod, instructie, verwerking en onderwijstijd af op verschillen in ontwikkeling tussen de leerlingen.

C. Opbrengstgericht werken & extra ondersteuning

Wij werken in onze school planmatig / systematisch aan het bieden van de onderwijsondersteuning aan onze leerlingen die zoveel mogelijk aansluit op de onderwijsbehoeften van onze leerlingen. Onze leraren volgen systematisch de vorderingen van de leerlingen.

- Wij gebruiken een samenhangend systeem van genormeerde instrumenten voor het volgen van de prestaties en de ontwikkeling van de leerlingen.
- Onze leraren volgen en analyseren systematisch de voortgang in ontwikkeling van de leerlingen.

NB:

Om goede ondersteuning te bieden aan kinderen hebben we informatie nodig. Die informatie moet up-to-date en van belang zijn. Met die informatie in handen proberen we aan te sluiten bij wat de kinderen nodig hebben. In de eerste plaats zijn daar onze dagelijkse observaties en gesprekken met de kinderen tijdens instructie en werken. Het hele jaar door worden allerlei resultaten geregistreerd. We volgen de ontwikkeling van het kind met methode-gebonden toetsen. Daarnaast maken we twee maal per jaar met methode-onafhankelijke toetsen (CITO toetsen voor de groepen 1 tot en met 8) en observaties (Onderbouwd voor de groepen 1 en 2) de balans op. Het hele jaar door worden allerlei resultaten geregistreerd. Het is een goede aanvulling om met een onafhankelijke toets te kijken waar de kinderen, los van onze methodes, nu werkelijk staan. Door middel van een signaleringskalender bewaken we dat alle toetsen door de leraren op het juiste tijdstip worden afgenomen. Al deze middelen helpen ons om opbrengstgericht en handelingsgericht te werken³.

D. Ondersteuningsstructuur

De leerlingen die extra ondersteuning nodig blijken te hebben, krijgen dit in de vorm van een intensief of verdiept basisarrangement.

- Wij signaleren vroegtijdig welke leerlingen extra ondersteuning nodig hebben.

³ Zie bijlage HGW/OGW planmatig handelen op Het Baken

- Wanneer op basis van een analyse van de verzamelde gegevens blijkt dat leerlingen niet kunnen voldoen aan de doelen van het groepsplan, stellen we voor deze leerlingen een ontwikkelingsperspectief (OPP) op. We bepalen aan de hand hiervan de aard van de extra ondersteuning.
- De leraar voert eventueel in samenwerking met andere teamleden en/of expertise vanuit SWV RGV de extra ondersteuning uit.
- Wij evalueren regelmatig de effecten van de geboden extra ondersteuning.
- Onze school maakt gericht gebruik van de diensten van het SWV RGV expertisenetwerk wanneer de eigen expertise ontoereikend is voor het opstellen en/of uitvoeren van het beoogde arrangement.

E. Kwaliteitszorg

Onze school hanteert een systeem van kwaliteitszorg met de volgende kenmerken.

- Het schoolteam heeft inzicht in de onderwijsbehoeften van onze leerlingpopulatie.
- We evalueren periodiek de resultaten van het geboden onderwijs en de ondersteuning aan onze leerlingen.
- We werken systematisch aan de verbetering van de onderwijskwaliteit.
- Onze school legt jaarlijks verantwoording af over de gerealiseerde onderwijskwaliteit aan de MR en het bestuur van CBS Het Baken⁴.

⁴ Bestuur van CBS Het Baken: CPOV Christelijk Primair Onderwijs Veenendaal e.o.

Hoofdstuk 3 Organisatie interne begeleiding en ondersteuning

Onze school heeft twee intern begeleiders die samen de ondersteuning voor onze leerlingen coördineren. Zij adviseren het managementteam. De interne begeleiders hebben o.a. de volgende taken⁵, die deels gedelegeerd worden aan de remedial teacher:

- leiding geven aan het ondersteuningsteam
- voorbereiden en leiding geven aan de leerlingbespreking
- leggen groepsbezoeken af en bespreken dit na
- houden groepsbesprekingen in het kader van HGW/OGW
- toezien op het nakomen van gemaakte afspraken ten behoeve van de te ondersteunen leerlingen
- ondersteunen van de groepsleraren bij het afnemen van diagnostische toetsen
- begeleiden en ondersteunen bij het opstellen van handelingsplannen
- actualiseren van het leerling-dossier
- inrichten en actualiseren van de orthotheek
- aanwezigheid bij gesprekken met ouders en/of externe deskundigen over leerlingen die specifieke onderwijsbehoeften hebben
- contact onderhouden tussen onze school, het SWV en de scholen voor speciaal onderwijs
- contact houden met ambulante begeleiders en andere instanties die professionele hulp bieden

Verder zijn er binnen CBS Het Baken collega's met een specialisatie op het gebied van dyslexie, en hoogbegaafdheid. Deze collega's kunnen bij vragen op dit gebied geconsulteerd worden. Alle collega's zijn in het bezit van een A-certificatie Kanjertraining, wat betekent dat zij de Kanjertraining in hun groep mogen geven.

Wij maken gebruik van beschikbare onderwijsvoorzieningen vanuit het Samenwerkingsverband.

Wanneer de basisondersteuning die we conform de RGV kwaliteitsstandaard bieden ontoereikend is, werken wij intensief samen met onze partners uit het samenwerkingsverband. Dit betreft collega's van andere basisscholen, de scholen voor speciaal (basis)onderwijs binnen en buiten het samenwerkingsverband en verdere ketenpartners uit onderwijs en jeugdzorg. Leraren en intern begeleiders worden vanuit het aangevraagde zorgarrangement ondersteund. (informerende en adviserende; coaching en training; trajectbegeleiding). Ook kan het onderzoeken, begeleiden en behandelen van een leerling vallen onder het zorgarrangement. Deze ondersteuning wordt bekostigd uit de middelen die het Samenwerkingsverband RGV hiervoor ter beschikking heeft.

Wij trekken samen op met ouders

Ouders zijn voor ons partners. Wij trekken met hen op, zeker wanneer het gaat om het inzetten van onderwijsondersteuning voor hun kinderen. De samenwerking met ouders concretiseren wij als volgt:

- Wanneer ouders hun kind willen aanmelden, worden zij uitgenodigd voor een kennismakingsgesprek. Tijdens het gesprek komen o.a. de levensbeschouwelijke identiteit en de onderwijskundige uitgangspunten van de school aan de orde. Van de ouders wordt gevraagd de grondslag en de doelstelling van onze stichting en dus ook van onze school te respecteren. Dit bevestigen zij door middel van ondertekening van het inschrijfformulier. Zie ook bijlage 1: Stroomschema en zorgplicht bij aanmelding PO.
- Een paar maanden voordat de leerling op school komt, vindt er een intakegesprek plaats n.a.v. het intakeformulier door onderbouwcoördinator of I.B.

⁵ Zie functieomschrijving Intern begeleiders in de bijlage

- We houden aan het begin van elk schooljaar een informatieavond. Tijdens deze avond vertellen we de ouders over de gang van zaken in de groep en rond de school.
- In de groepen 1 en 2 krijgen de ouders eenmaal per jaar een rapport in de vorm van een verslag over hun kind. Op deze manier blijven ouders op de hoogte van de ontwikkeling van hun kind. Kinderen uit de groepen 3 t/m 8 krijgen tweemaal per jaar een rapport mee naar huis. Zowel bij het verslag als het bij het laatste rapport zijn de resultaten van de Cito LOVS-toetsen opgenomen (in minigrafieken).
- Elk schooljaar houden we drie gesprekavonden⁶. Tijdens het eerste spreekmoment, waar alle ouders worden verwacht, ligt het accent op de sociaal-emotionele ontwikkeling. Het tweede spreekmoment is n.a.v. het eerste rapport. Ook hier verwachten we alle ouders. Het derde spreekmoment is in april, hierbij zijn twee opties:
 - De leraar nodigt een ouder uit
 - Ouders vragen zelf een gesprek aan
- In juni vinden met betreffende ouders gesprekken plaats rondom verlengen of specifieke ondersteuning in het nieuwe schooljaar. Ouders worden hiervoor uitgenodigd.
- Natuurlijk is het mogelijk vaker contact te hebben. Ouders/leraren kunnen daarvoor een afspraak maken. Wanneer nodig sluit de ib-er aan bij het gesprek.
- Wanneer er heel specifieke onderwijsbehoeften zijn bij een leerling, wordt deze besproken in het ondersteuningsteam op school. De betreffende ouders worden daarom uitgenodigd hierbij aanwezig te zijn.
- Ouders hebben op grond van de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) recht op inzage in het leerlingdossier. Na een schriftelijk verzoek van ouders zullen we binnen vier weken reageren.

Onze ambities t.a.v. passend onderwijs

Onze school biedt basisondersteuning van goede kwaliteit. We willen deze kwaliteit waarborgen en waar nodig verbeteren. Dit doen we door o.a. de expertise van onze leraren te vergroten en onze onderwijsprocessen nog beter te laten aansluiten op de onderwijsbehoeften van onze leerlingen.

Verbeterthema's

Wij hebben in ons schoolteam de intentie vastgesteld de komende jaren de beoogde kwaliteitsverbetering te focussen op:

Opbrengstgericht/handelingengericht werken (OGW/HGW)

We willen passend onderwijs realiseren met behulp van opbrengstgericht/handelingengericht werken. In het cursusjaar 2013 – 2014 zijn we een traject gestart. De afgelopen jaren hebben we als uitgangspunt het doelgericht en transparant werken (HGW) genomen. We hebben dit vorm gegeven door te starten met het ontwikkelen van het groepsoverzicht en het groepsplan Spelling/Beginnende Geletterdheid en technisch lezen met daaraan gekoppeld groepsbesprekingen en groepsbezoeken. In de cursusjaren 2016 – 2018 richten we ons op verdere implementatie van de groepsplannen en maken we een begin met het groepsplan rekenen. Daarnaast neemt elke leraar deel aan een leerteam met een onderwijskundig thema.

Kanjertraining:

Op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling heeft het gehele team in het schooljaar 2014-2015 deelgenomen aan een training door het Kanjerinstituut teneinde licentie B te verkrijgen. In het cursusjaar 2016-2017 heeft de laatste scholingsdag plaatsgevonden, waardoor Het Baken een gecertificeerde 'Kanjerschool' is.

⁶ Zie signaleringskalender

Vanuit stichting CPOV e.o.:

Als laatste willen we gaan werken aan de acht resultaatdoelstellingen meer of minder gekoppeld aan het thema Passend Onderwijs die het CPOV heeft opgesteld in het strategisch beleidsplan, namelijk:

- CPOV scholen hebben een rijke leeromgeving waarin kinderen uitgedaagd worden tot onderzoekend leren.
- CPOV scholen zijn up-to-date op gebied van ICT/sociale media.
- CPOV heeft goed geschoolde medewerkers om in te spelen op de leerbehoeften van leerlingen = passend onderwijs.
- CPOV levert kwaliteit door middel van opbrengstgericht werken en goede kwaliteitszorg. OGW / HGW / WMK
- CPOV is proactief in communicatie en maakt daarbij passend gebruik van ICT en mediamogelijkheden.
- CPOV heeft een oudercommunicatieplan op elke school, passend bij maatschappelijke ontwikkelingen en schoolpopulatie.
- CPOV scholen hebben hun sociale context in kaart en zoeken van daaruit verbinding met belanghebbenden en leggen daarover verantwoording af.
- CPOV scholen zorgen elk jaar voor een jaarplan waarin ambities/doelen beschreven staan over schoolontwikkeling.

Bijlagen

Bijlage 1 HGW/OGW planmatig werken op CBS het Baken

Verhogen van de leeropbrengsten

Op CBS Het Baken werken we aan het verhogen van de leeropbrengsten. We doen dit onder de noemer van handelingsgericht werken/opbrengstgericht werken. In de praktijk kunnen beide werkwijzen prima met elkaar worden gecombineerd.

Kenmerken

De zevenuitgangspunten van HGW zijn:

1. Onderwijsbehoeften staan centraal;
2. Het gaat om afstemming en wisselwerking;
3. De leerkracht doet ertoe;
4. Positieve aspecten zijn van groot belang.
5. We werken constructief samen;
6. Ons handelen is doelgericht;
7. De werkwijze is systematisch en transparant.

Bij HGW stemmen we dus als leraren het onderwijs doelgericht af op de onderwijsbehoeften van de leerlingen en bepalen we hoe om te gaan met verschillen tussen leerlingen. HGW maakt het onderwijs 'passend' voor elke leerling.

HGW betreft daarbij alle partijen: school, leerling, ouders(ervaringsdeskundigen) en externe adviseurs. Deze werkwijze zegt iets over hoe de leraren omgaan met verschillen tussen leerlingen en hoeft niet per se te leiden tot betere leeropbrengsten. De 1 zorgroute beschrijft hoe we de aanpak planmatig kunt uitvoeren.

Bij OGW werken we als leraren op basis van de verzamelde leeropbrengsten planmatig en resultaatgericht aan het verhogen van de opbrengsten waarbij vooraf een ambitie (leerstandaard) wordt vastgesteld. Deze manier van werken levert informatie op over het effect van de aanpak van de leraar. OGW legt het accent meer op de leeropbrengsten op groeps- en schoolniveau en het onderwijskundig handelen van de leraar op basis van deze opbrengsten. Hierbij past o.a. het maken van een trendanalyse.

Van algemeen naar specifiek

Het belangrijkste verschil tussen OGW en HGW is de ingang die we als leraren kiezen bij het analyseren van de data. Op CBS Het Baken hebben we gekozen voor het uitgangspunt OGW. We kijken eerst hoe de groep reageert op het geboden onderwijs en we analyseren op welke elementen het onderwijsleerproces kan worden aangepast. Deze aanpak wordt beschreven in een groepsplan.

Met de leerlingen die niet voldoende hebben aan de drie differentiatiegroepen (basis, intensief en verdiept) gaan we handelingsgericht te werk, we richten ons specifiek op hun individuele onderwijsbehoeften.

Onze school kiest er bewust voor om doelen (standaarden) te stellen en elke periode te kijken hoe de school als geheel en de afzonderlijke groepen presteren ten opzichte van de landelijke normen, rekening houdend met onze populatie. Landelijke standaarden zijn de meetlat voor de school om te kijken hoe effectief het onderwijs is.

Reflectie op eigen handelen

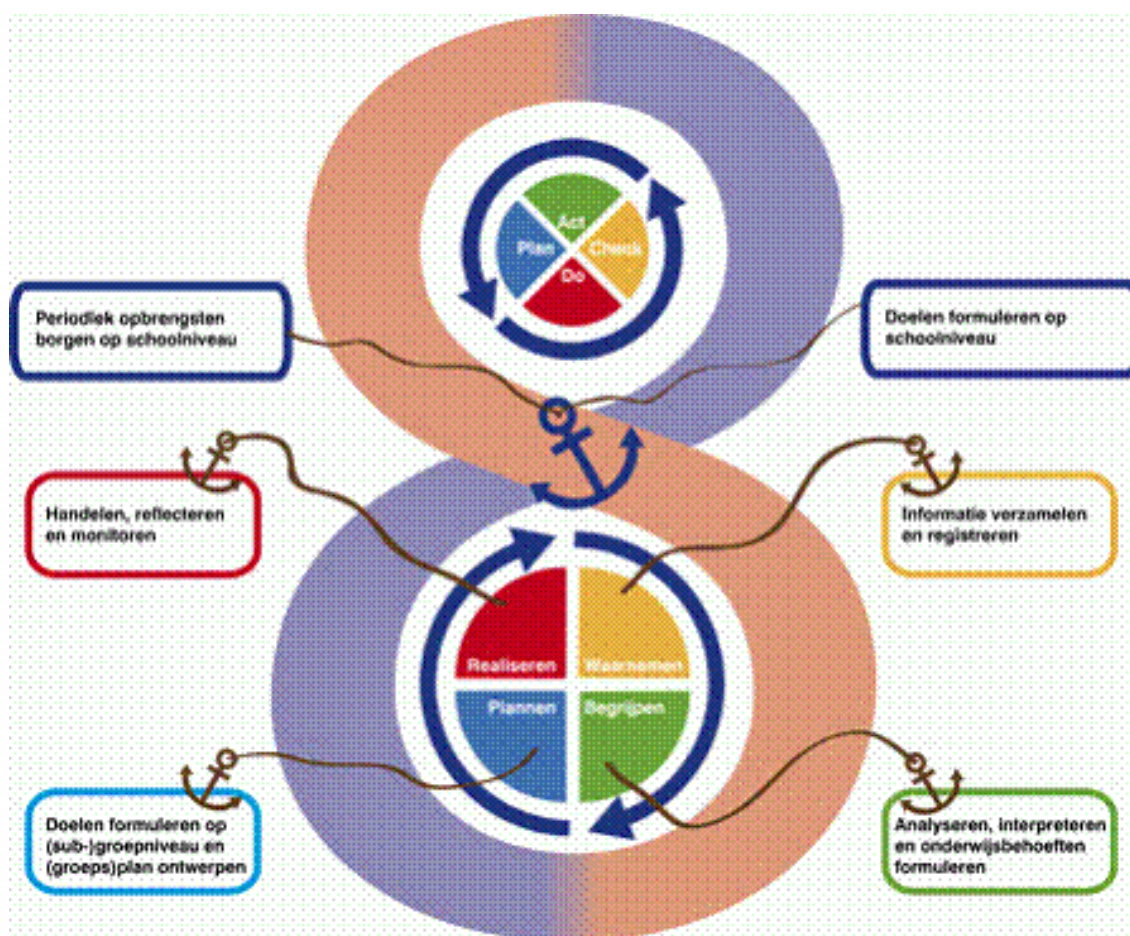
Het betekent dat de leraren het belangrijkste 'instrument' zijn om OGW en HGW in te voeren, het gaat om leraar vaardigheden. Bij OGW kijkt de leraar zo objectief mogelijk naar de waargenomen leeropbrengsten en analyseert wat dit betekent voor het onderwijs. Bij HGW kijkt de leraar naar de leerling en stelt vast welke specifieke onderwijsbehoeften deze leerling heeft om zich te kunnen ontwikkelen. In beide gevallen zijn we als leraren benieuwd of de aanpassing ook effect heeft gehad. Bij het bespreken van het groepsplan gaat het dus niet alleen over de individuele leerlingen, maar vooral over de invloed als leraar op het onderwijs/leerproces.

Handen, hoofd, hart

Goed onderwijs is en blijft mensenwerk. Alle teamleden werken met hun handen, hoofd en hart. Handen zijn nodig om het groepsplan goed uit te kunnen voeren. Dit doet een beroep op het organiseren van het onderwijs, de didactische kwaliteit, de passende pedagogische benadering van de leerlingen en de leertijd die wordt gecreëerd. Met het hoofd worden analyses gemaakt, verbanden gelegd (ook tussen groepen onderling) en wordt de kwaliteit van het groepsplan ontwikkeld. Met het hart wordt zingeving aan dit proces gegeven; het maakt het handelen en analyseren nuttig. De balans tussen deze drie elementen bepaalt de bril waarop een leraar naar het onderwijs/leerproces kijkt. De schoolleider en intern begeleider helpen de leraar deze balans te vinden of te behouden. Een goede balans is nodig om OGW niet te zien als harde afrekencultuur of een doorgeschoten toetsstelsel en HGW niet te bestempelen als een niet uitvoerbare verzameling van individuele handelingsplannen. Zowel OGW als HGW leveren, mits met aandacht en betrokkenheid uitgevoerd, een waardevolle bijdrage aan een stevige basis voor elke leerling.

Praktische uitvoering op Het Baken

We gaan uit van de volgende cyclus:

In de jaarplanning en de signaleringskalender wordt aan deze cyclus vorm gegeven.

Toelichting op het bovenstaande schema

Waarnemen

In de fase van het waarnemen verzamelen en ordenen de leraren gegevens over alle leerlingen en over de resultaten van het aanbod. Het gaat om gegevens uit observaties, analyses van het werk, gesprekken met leerlingen en ouders en de resultaten op methodegebonden en methodeonafhankelijke toetsen.

Voor de afname van de methodeonafhankelijke toetsen volgen wij de signaleringskalender. De opbrengsten van de methodeonafhankelijke toetsen worden verzameld op:

- schoolniveau
- groepsniveau
- leerlingniveau

In de fase van het **waarnemen** zetten de leraren de volgende stappen:

- Verzamelen van gegevens over leerlingen in het groepsoverzicht en op basis hiervan evalueren van het vorige groepsplan;
- Preventief en proactief signaleren van leerlingen die de komende periode extra aandacht nodig hebben.

Begrijpen

- MT en IB analyseren de opbrengsten op schoolniveau
- De leraren analyseren de opbrengsten op groepsniveau
- de leraren gaan op basis van de in het groepsoverzicht verzamelde gegevens na wat de onderwijsbehoeften van de leerlingen in de groep zijn, in het bijzonder voor de kinderen die in de fase van waarnemen gesignaleerd zijn.

In deze fase van **begrijpen** zetten de leraren de volgende stap:

- Benoemen van de onderwijsbehoeften van de leerlingen, zowel op didactisch als pedagogisch niveau.

Plannen

op schoolniveau stellen MT en IB per vakgebied de doelen vast

- op groepsniveau stellen de leraren per vakgebied de doelen vast
- Op leerlingniveau stellen de leraren op basis van de onderwijsbehoeften van de leerlingen vast hoe zij/hij op een bepaalde manier een aanbod kan organiseren dat afgestemd is op de verschillende onderwijsbehoeften van de leerlingen in de groep. Vervolgens stellen zij voor de komende periode een groepsplan op. Binnen dit groepsplan is er een basisarrangement voor de hele groep, daarnaast is er een intensief basisarrangement voor leerlingen die behoefte hebben aan extra instructie en een verdiept basisarrangement voor leerlingen die behoefte hebben aan verdieping .

In de fase van het **plannen** zetten de leraren de volgende stap:

De leraar stelt het groepsplan vast.

- Na realisatie van het bovenstaande vindt er een groepsbespreking plaats met de IB. Hierop volgend kan voor een incidentele leerling een leerlingbespreking volgen (zie bijlage groepsbesprekingsformulier).

Realiseren

De leraren richten de klassenorganisatie optimaal in en treffen de nodige voorbereidingen, zodat het groepsplan uitgevoerd kan worden. Afgeleid van het groepsplan maken de leraren een week- of dag planning. Instructie wordt gegeven volgens het Directe Instructie Model. Tijdens de uitvoering van het groepsplan verzamelen de leraren gegevens over de resultaten van hun aanbod. De fase "realiseren" loopt daarmee door in de fase "waarnemen" (cyclisch proces).

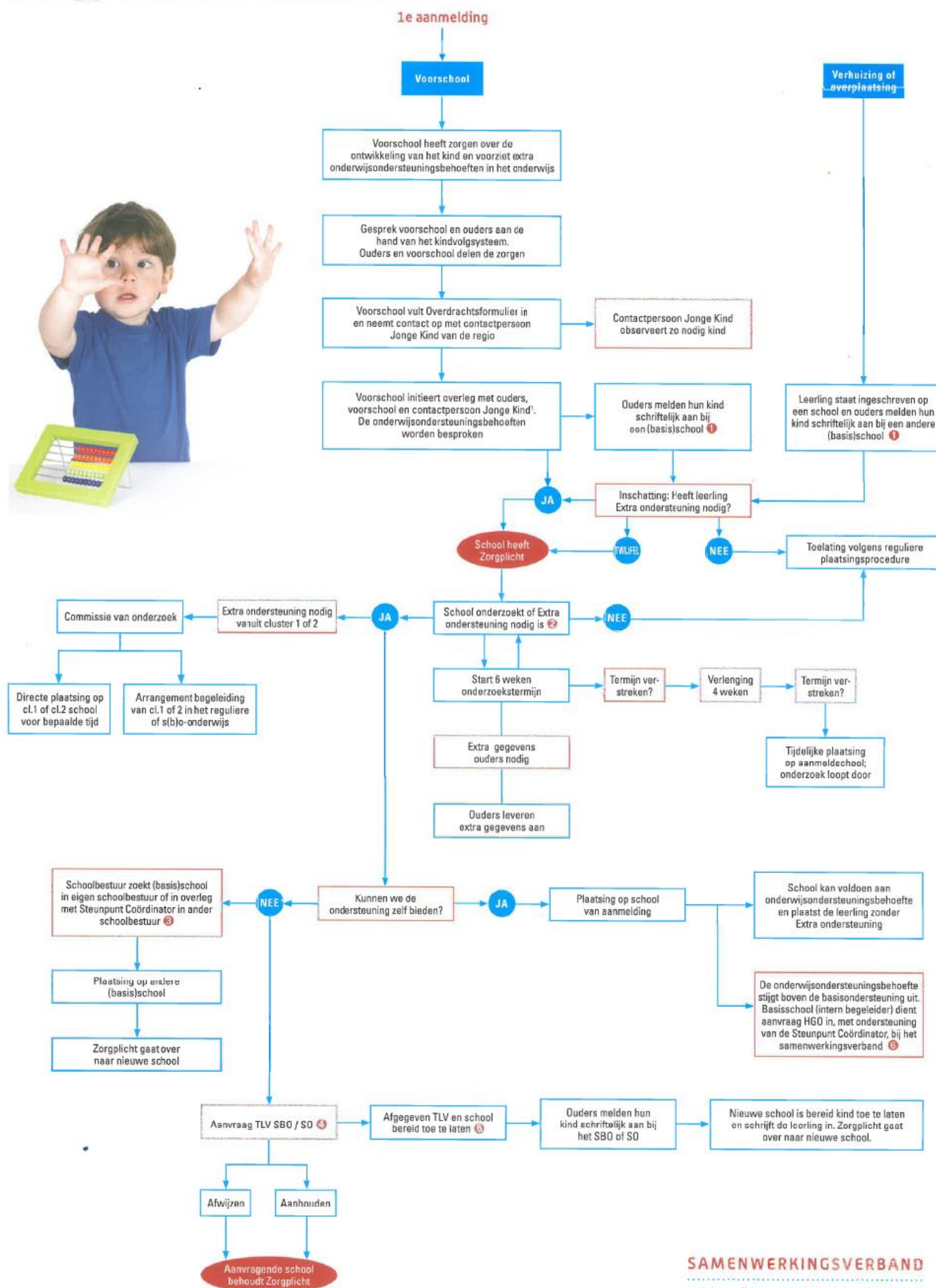
In de fase van het **realiseren** zetten de leraren de volgende stap:

- Uitvoeren van het groepsplan.
In deze fase legt de IB een groepsbezoek af, met daaraan gekoppeld een bespreking (zie formulier klassenbezoek). De cyclus OGW/ HGW wordt twee maal per schooljaar uitgevoerd. In november worden de plannen bijgesteld.

Individuele handelingsplannen/plannen van aanpak

Wanneer het aanbod binnen het groepsplan voor een individuele leerling niet toereikend is, wordt op basis van de specifieke onderwijsbehoeften een plan gemaakt. Dit kan voorkomen bij leerlingen met een leer- of gedragsstoornis, of leerlingen die een eigen leerweg volgen. Voor deze leerlingen wordt een OPP (Ontwikkelingsperspectief) geschreven.

Zorgplicht in schema

* Daar waar het lokale team betrokken is sluit zij vanaf dit punt aan bij overleg

Bijlage 3 Functieomschrijvingen

Functieomschrijving intern Begeleider op CBS Het Baken

Inleiding

De intern begeleider is actief op drie niveaus: de ondersteuning in de klas, de ondersteuning in de school en is hij/zij betrokken bij bovenschoolse structuren in het kader van de leerlingondersteuning. De intern begeleiders hebben een coördinerende, begeleidende en innoverende rol.

A. Resultaatgebieden

1. Bijdrage beleidsvoorbereiding (bovenschoolse) zorgbeleid

- Analyseert de ondersteuningsactiviteiten, toets resultaten, groepsbesprekingen en leerling besprekingen en werkt op basis daarvan didactische leerlijnen uit.
- Adviseert de directeur bij het ontwikkelen van (innovatief) onderwijs- en ondersteuningsbeleid in de school en het bovenschoolse zorgbeleid.
- Adviseert de directeur t.a.v. nieuwe leerlingen met een speciale onderwijsbehoeften.
- Vertegenwoordigt de school in intern en extern overleg over het ondersteuningsbeleid (o.a. IB netwerk) .
- Stelt het schoolspecifieke ondersteuningsplan op.
- Levert een bijdrage aan de evaluatie van het ondersteuningsbeleid in de school en bij de werkgever en in het samenwerkingsverband.

2. Coördinatie en uitvoering ondersteuningsbeleid in de school

- Draagt zorg voor opzet en uitwerking van het leerlingvolgsysteem volgens afspraken in het ondersteuningsplan.
- Stelt op basis van het ondersteuningsbeleid de jaarlijkse signaleringskalender op en bewaakt de uitvoering ervan.
- Organiseert onderzoek en speciale begeleiding m.b.t. de leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.
- Bewaakt en geeft vorm aan de dossiervorming t.b.v. de leerlingen.
- Ontwikkelt procedures, protocollen en afspraken m.b.t. leerlingondersteuning en bewaakt deze.
- Geeft leiding aan het ondersteuningsteam.
- Leidt de groepsbesprekingen, leerling besprekingen en het overleg met het ondersteuningsteam en bereidt de bijeenkomsten voor.
- Coördineert de aanvraag en uitvoering van de zorgarrangementen van leerlingen met een specifieke onderwijsbehoeften.
- Organiseert en neemt deel aan intern en extern overleg m.b.t. leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.
- Is op de hoogte van de veranderingen binnen het VO (IB/BB)
- Is betrokken bij de advisering van schoolverlaters.

3. Begeleiding leraren

- Draagt kennis i.v.m. leerling ondersteuning over.
- Ondersteunt bij het zoeken naar passend lesmateriaal.
- Adviseert over leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, didactische vragen e.d. en organiseert collegiale consultatie.
- Begeleidt en coacht bij het analyseren van gegevens over de ontwikkeling van leerlingen, het opstellen en uitvoeren van groepsplannen/handelingsplannen en het bewaken van het vervolg daarop.
- Legt in ieder geval twee keer per jaar klassenbezoeken af en coacht leraren n.a.v. hun hulp/ontwikkelvragen in het kader van HGW/OGW.
- Ondersteunt in de contacten met ouders/verzorgers van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

4. Professionalisering

- Heeft een opleiding afgerond voor intern begeleider.
- Houdt de voor de functie vereiste bekwaamheden op peil en breidt deze zo nodig uit.
- Neemt deel aan scholings- en ontwikkelingsactiviteiten en o.a. collegiale consultatie.
- Bestudeert relevante vakliteratuur.

B. Kader, bevoegdheden & verantwoordelijkheden

1. Beslist bij/over:

- het analyseren van de ondersteuningsactiviteiten, toetsresultaten, groepsbesprekingen en leerling besprekingen en daarvan uitwerken van didactische leerlijnen, opstellen van een schoolspecifiek ondersteuningsplan, het zorgdragen voor de opzet en uitwerking van het leerlingvolgsysteem volgens afspraken in het ondersteuningsplan, het observeren van klassensituaties teneinde de leraar te coachen om zo goed mogelijk aan te sluiten bij de onderwijsbehoeften van de leerlingen.

2. Kader:

- het ondersteuningsplan en de beleidslijnen van de school.

3. Verantwoording:

- aan de directeur van de school voor wat betreft de kwaliteit van de bijdrage aan de ontwikkeling van het bovenschoolse ondersteuningsbeleid, van de coördinatie en uitvoering van dit beleid op school, van de begeleiding en coaching van leraren en van de professionalisering.

C. Kennis en vaardigheden

- Algemeen theoretische en praktische vakinhoudelijke, didactische en pedagogische kennis.
- Inzicht in de organisatie en werkwijze van de school.
- Vaardigheid in het coachen en begeleiden van leraren.
- Vaardigheid in het gebruik van relevante gesprekstechnieken.
- Vaardigheid in het motiveren van anderen.
- Vaardigheid in het opzetten van plannen en het geven van adviezen.

D. Contacten

- Met leraren over de begeleiding van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.
- Met leraren over de ondersteunings/ontwikkel vraag t.a.v. de begeleiding van kinderen en bij de uitvoering van het groepsplan.
- Met externe organisaties over de begeleiding van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften om overleg te voeren en af te stemmen.
- Met bovenschoolse organisaties(SWV WSNS) en netwerkcontacten van intern begeleiders om het bovenschools ondersteuningsbeleid af te stemmen.
- Met de directie over de kaders waarbinnen de leerlingondersteuning plaats moet vinden om te adviseren.
- Met de BC-er over het onderwijskundig beleid in de groepen en over het voorbereiden van de deelteamvergaderingen.
- Met het ondersteuningsteam om de ondersteuning van de leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften op elkaar af te stemmen.

E. Facilitering voor de uitvoering van taken en verantwoordelijkheden

- Een dagdeel per (ongeveer) 50 kinderen.

Functieomschrijving onderwijsassistent op C.B.S. Het Baken

Uitgangspunt

Uitgangspunt is dat de onderwijsassistent de taken uitvoert onder verantwoordelijkheid van de leerkracht.

Context

De onderwijsassistent ondersteunt de leraar bij het verrichten van eenvoudige routinematige onderwijsinhoudelijke taken, levert een praktische/organisatorische bijdrage aan het klassenmanagement en neemt deel aan professionalisering.

A. Resultaatgebieden

1. Onderwijsinhoudelijk

De onderwijsassistent ondersteunt de leraar bij het verrichten van eenvoudige routinematige onderwijsinhoudelijke taken

De onderwijsassistent:

- begeleidt individuele leerlingen of kleine groepen van leerlingen die van de leraar instructie hebben ontvangen.
- begeleidt leerlingen bij het verwerven van basisvaardigheden (zelfredzaamheid).
- begeleidt leerlingen met een aparte leertaak en bespreekt bijzonderheden binnen het ontwikkelings- en leerproces met de leraar.
- observeert leerlingen tijdens lessen, pauzes en spelen; signaleert mogelijke opvallende zaken en bespreekt die met de leraar.
- assisteert de leraar bij het samenwerken van leerlingen, het groepswork en het werken in hoeken (onderbouw), zodat de leraar zich kan richten op bijvoorbeeld een aandachtsgroep.
- assisteert de leraar bij de momenten van zelfstandig werken door de leerlingen.
- assisteert de leraar bij het uitvoeren van het groepsplan, handelingsplan of plan van aanpak ten bate van de ontwikkeling van leerlingen.
- kan, na overleg, de leraar assisteren bij het ondersteunen van kinderen met een medische hulpvraag.
- woont (leerling)besprekingen bij wanneer dit wenselijk wordt geacht.

2. Organisatorisch

De onderwijsassistent levert een praktische/organisatorische bijdrage aan het klassenmanagement.

De onderwijsassistent:

- assisteert de leraar bij activiteiten die horen bij de lesorganisatie (zoals handen wassen in de onderbouw etc.).
- houdt toezicht op en corrigeert gedrag tijdens buitenspelen/pauzes.
- assisteert de leraar bij complexe lessen en/of activiteiten en de voorbereiding daarvan.
- assisteert de leraar bij de uitvoering van excursies, uitstapjes etc.

3. Professionalisering

De onderwijsassistent:

- houdt de voor het beroep vereiste bekwaamheden op peil en breidt deze zo nodig uit.

B. Kader, bevoegdheden & verantwoordelijkheden

De onderwijsassistent beslist bij/over:

- het begeleiden van individuele leerlingen of kleine groepen van leerlingen die instructie hebben gekregen van de leraar.
- de uit te voeren organisatorische taken.
- het deelnemen aan professionaliseringsactiviteiten.

Het kader waarbinnen de onderwijsassistent werkt zijn:

- de werkafspraken over de ondersteunende taken.

De onderwijsassistent legt verantwoording af aan:

- de leraar over de ondersteuningsactiviteiten.
- de intern begeleider over de inhoud van enkele onderwijsinhoudelijk ondersteunende taken.
- de directie aangaande algemeen functioneren.

C. Kennis en vaardigheden**De onderwijsassistent:**

- heeft een voor het werk relevante opleiding afgerond.
- heeft vaktechnische kennis van administratieve afspraken en procedures.
- inzicht in de organisatie en werkwijze van de school.
- beheerst ict-basisvaardigheden.

D. Contacten**De onderwijsassistent onderhoudt contact met:**

- collega leerkrachten over de uit te voeren activiteiten.
- collega leerkrachten over de resultaten van de uitgevoerde activiteiten.
- intern begeleiders over planning van het programma
- ouders (incidenteel) over het welbevinden van hun kind.

Bijlage 4 Signaleringskalender 2017-2018

Week	Datum	Leerlingenondersteuning en toetsen
0/33	14-18 aug.	
1/34	21-25 aug.	Start nieuwe schooljaar! Startweek Kanjertraining
2/35	28 aug.-1 sept.	
3/36	4-8 sept.	
4/37	11-15 sept.	
5/38	18-22 sept.	Groepsbesprekingen
6/39	25-29 sept.	Groepsbesprekingen
7/40	2-6 okt.	KANVAS invullen: Gr. 1-8 Docentenvragenlijst Gr. 4-8 Sociogram Gr. 5-8 Leerlingenvragenlijst
8/41	9-13 okt.	Bespreking incidentele leerlingen 11 oktober: 't Kofschip: 12.15 u – 13.30 u de Reede: 13.30 u – 14.45 u
-/42	16-20 okt.	HERFSTVAKANTIE
9/43	23-27 okt.	(Start kindgesprekken groep 8)
10/44	30 okt. – 3 nov.	Evalueren /updaten groeps- plannen en notities OWB & belangrijke info a.d.h.v. checklist -1 Vrijdag 3 nov. afgerond.
11/45	6-10 nov.	
12/46	13-17 nov.	Overleg 1: Verwijzingsteam VO (Ik 7&8, BC & IB) Di 14 nov. : 8A Do 16 nov. : 8B
13/47	20-24 nov.	
14/48	27 nov.-1 dec.	
15/49	4 – 8 dec.	
16/50	11-15 dec.	
17/51	18-22 dec.	
-/52	25-29 dec.	KERSTVAKANTIE
-/01	1-5 jan. 2018	KERSTVAKANTIE
18/02	8-12 jan.	Toetsweken CITO M (AVI / DMT en voorbereidend taal groep 2) ProefCITO groep 8??
19/03	15-19 jan.	Toetsweken CITO M (Spelling & (Voorbereidend) Rekenen)
20/04	22-26 jan.	Toetsweken CITO M (Begrijpend lezen, Woordenschat & voorbereidend taal groep 2) Start proces verwijzing VO (gesprek IB & groep 7)
21/05	29 jan.- 2 febr.	Evalueren/updaten groepsplannen en notities OWB & belangrijke info a.d.h.v. checklist -2 2 febr. afgerond.
22/06	5-9 febr.	Groepsbesprekingen Incidentele leerlingbespreking 't Kofschip: woe 7 febr. Overleg 2: Verwijzingsteam gr. 8 (check adviezen n.a.v. resultaten M-toetsen)

		8A: 6 febr. 15.00 u – 16.00 u 8B: 8 febr. 15.00 u – 16.00 u
23/07	12-16 febr.	Groepsbesprekingen Incidentele leerlingbespreking 't Kofschip: woe 14 febr. Start proces verwijzing VO (gesprek IB & groep 7) 7A: 14 febr. 14.00 u – 15.30 u 7B: 15 febr. 15.00 u – 16.30 u
24/08	19-23 febr.	
-/09	26 febr.-2 mrt.	VOORJAARSVAKANTIE
25/10	5-9 mrt.	Ma/di 5 en 6 mrt.: Inschrijfformulieren V.O. retour Woe 7 mrt.: OWR+OSO opsturen
26/11	12-16 mrt.	KANVAS invullen: Gr. 1-8 Docentenvragenlijst Gr. 3-8 Sociogram Gr. 5-8 Leerlingenvragenlijst + Soc. veiligheid
27/12	19-23 mrt.	
28/13	26-30 mrt.	
29/14	2-6 april	
30/15	9-13 april	Evalueren/updaten groepsplannen en notities OWB & belangrijke info a.d.h.v. checklist -3 Vrijdag 13 april afgerond.
31/16	16-20 april	Incidentele leerlingbespreking 't Kofschip: woe 18 april
32/17	23-27 april	Incidentele leerlingbespreking de Reede: woe 25 april
-/18	30 april-4 mei	MEIVAKANTIE
-/19	7-11 mei	MEIVAKANTIE
33/20	14-18 mei	
34/21	21-25 mei	Toetsweken CITO E
35/22	28 mei-1 juni	Toetsweken CITO E
36/23	4-8 juni	Alleen maandag CITO E
37/24	11-15 juni	Toetsweken CITO E
38/25	18-22 juni	Toetsweken CITO E
39/26	25-29 juni	Evalueren/updaten groepsplannen en notities OWB & belangrijke info a.d.h.v. checklist -4 29 juni afgerond
40/27	2-6 juli	
41/28	9-13 juli	

Voorwoord

Goed kunnen lezen en spellen is belangrijk om goed te kunnen functioneren in de maatschappij. Effectief lees- en spellingonderwijs, waarbij problemen vroegtijdig worden gesignaleerd en aangepakt kunnen lees- en spellingproblemen bij een groot deel van de leerlingen voorkomen.

Toch zullen er altijd leerlingen zijn die(ondanks extra hulp) problemen met lezen/spellen zullen blijven houden. Dit zijn de leerlingen bij wie mogelijk sprake is van dyslexie.

Dyslexie is een specifieke leerstoornis met een neurologische basis, waarbij de kern van het probleem ligt in het vlot lezen en spellen van woorden. In Nederland worden officieel de volgende definities van dyslexie gehanteerd:

Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau (Stichting Dyslexie Nederland, 2008).

Dyslexie is een specifieke lees- en spellingstoornis met een neurologische basis, die wordt veroorzaakt door cognitieve verwerkingsstoornissen op het raakvlak van fonologische en orthografische taalverwerking. Deze specifieke taalverwerkingsproblemen wijken proportioneel af van het overige cognitieve, en met name taalverwerkingsprofiel en leiden tot een ernstig probleem met het lezen en spellen van woorden ondanks regelmatig onderwijs. Dit specifieke lees- en spellingsprobleem beperkt in ernstige mate een normale educatieve ontwikkeling, die op grond van de overige cognitieve vaardigheden geïndiceerd zou zijn (Blomert, 2006b).

Om aan te sluiten bij de recente ontwikkelingen op het gebied van signalering en begeleiding van leerlingen met lees- en spellingproblemen, is het protocol Leesproblemen en dyslexie van Het Baken herzien en waar nodig aangepast.

Risicofactoren/signalen groepen 1 en 2

In onderstaande tabel staat opgesomd tegen welke moeilijkheden kinderen met een risico voor dyslexie eventueel al in de kleutergroepen kunnen aanlopen.

Problemen bij algemene leesactiviteiten	• Trage verwerking van (talige) informatie als gevolg van een algemeen automatiseringsprobleem. De prestaties nemen zichtbaar af bij dubbeltaken en werken onder tijdsdruk. • Niet begrijpen van complexe vragen, terwijl ze het antwoord weten. Dit komt doordat ze moeite hebben met het plannen en vasthouden van de volgorde van denkstappen. • Moeite met onthouden van meervoudige instructies, terwijl ze de afzonderlijke taken wel kunnen uitvoeren. Dit heeft te maken met het feit dat dyslectici vaak een beperkt korte termijngeheugen hebben. • Moeite met onthouden of ophalen van namen uit het geheugen (onthouden en benoemen van kleuren, liedjes, dagen van de week, namen van kinderen enz.) . • Woordvindingsproblemen.
Problemen bij voorbereidende leesactiviteiten	• Moeite met het onthouden van klankletterkoppeling (letterkennis). • Moeite met het snel en accuraat analyseren van gesproken woorden in losse klanken (auditieve analyse) • Moeite met het samenvoegen van losse klanken tot een gesproken woord (auditieve synthese) • Moeite met het aangeven van de positie van een klank in een woord. • Moeite met het verklanken van een woord als bepaalde klanken worden weggelaten of toegevoegd.
Problemen bij voorbereidende rekenactiviteiten	• Problemen met het ordenen van objecten.

Groep 1

stap	moment	actie door de leerkracht	intensieve begeleiding door leerkracht	intensieve begeleiding door RT-er
1	aanmelding nieuwe leerling	Risicosignalen vanuit de intake formulieren (ingevuld door ouders)		
2	hele schooljaar	Stimuleren van de geletterdheid middels de eerste 7 tussendoelen van beginnende geletterdheid m.b.v. Onderbouwd Map fonemisch bewustzijn Interactief voorlezen Stimulerende lees- en schrijfmgeving Zie groepsplan voorbereiden taal onderdeel beginnende geletterdheid		
3	Oktober/ Januari	Update groepsplan: Kinderen die onvoldoende opsteken van het aanbod van geletterde activiteiten indelen in de intensieve groep bij het groepsplan. (halen niet het 1f niveau bij de onderdelen klanken, klankgroepen, visuele discriminatie, auditieve discriminatie, letterkennis en rijmen)	kleine kring pre teaching	
5	Februari - april	groepsplan bijstellen voor leerlingen die onvoldoende opsteken van het aanbod van geletterde activiteiten (intensieve groep)	Kleine kring Pre teaching	
6	april- juni	Update groepsplan. Voor leerlingen die onvoldoende opsteken van het aanbod van geletterde activiteiten (intensieve groep)	kleine kring Pre teaching	
7	Einde schooljaar Mei - juni	Afname Taal voor kleuters E1 Resultaten Onderbouwd bekijken Groepsplan evalueren, gegevens op de		

		groepskaart van Parnassys verwerken. Onderwijsbehoeften bijstellen. Overdracht naar de volgende groep.		
--	--	--	--	--

Groep 2

Stap	Moment	Actie door de leerkracht	Intensieve begeleiding door leerkracht	Intensieve begeleiding door RT-er
1	Hele schooljaar	Stimuleren van de geletterdheid middels de eerste 7 tussendoelen van beginnende geletterdheid. Onderbouwd Map fonemisch bewustzijn Interactief voorlezen Stimulerende lees- en schrijfmgeving Zie groepsplan voorbereiden taal onderdeel beginnende geletterdheid		
	Augustus/ oktober	Start nieuwe groepsplan Gericht aanbod intensiveren in kleine kring voor leerlingen met een onvoldoende (IV en V)score bij taal voor kleuters Kinderen die bij Onderbouwd niet het 1f niveau halen voor de onderdelen behorend bij beginnende geletterdheid.	Kleine kring Pre teaching	
	November tot januari	Update groepsplan: Kinderen die onvoldoende opsteken van het aanbod van geletterde activiteiten indelen in de intensieve groep bij het groepsplan. (halen niet het 1f niveau bij de onderdelen klanken, klankgroepen, visuele discriminatie, auditieve discriminatie, letterkennis en rijmen)	Kleine kring Pre teaching	
2	Januari	Risico screening(afname kleutertaken) en CITO LOVS Taal voor kleuters M2 Resultaten Onderbouwd Groepsplan evalueren, groepskaart aanpassen. Groepsplan maken.		
3	Januari- mei	Aanbod intensiveren in kleine kring voor leerlingen met onvoldoende klankbewustzijn en letterkennis.	Voorschotbenadering Kleine kring	Voorschotbenadering
4	Mei	CITO LOVS Taal voor kleuters E2 voor alle kleuters opnieuw afname van onderdelen van de risicoscreening(kleutertaken)(aud. synthese, vis. analyse en letterkennis) Bij kinderen die de voorschotbenadering hebben gevolgd, wordt de risicoscreening opnieuw afgenomen.		
6	Einde schooljaar	Overdracht naar de volgende groep Vanuit de evaluatie van het groepsplan en het verwerken van de gegevens op de groepskaart wordt bepaald wie met Connect Letters en Klanken/ preteaching Lijn 3 begint in groep 3. Of start met het programma Bouw.		

Risicofactoren/signalen groepen 3 en 4

In onderstaande tabel staat opgesomd tegen welke moeilijkheden kinderen met een risico voor dyslexie kunnen aanlopen.

Vaardigheid	Signaal
Lezen	• Vermijdingsgedrag bij en/of een hekel aan hardop lezen. • Lang spellend lezen of veel radend lezen. • 'Struikelen' bij het lezen. • Woorden overslaan of delen van woorden weglaten.
Spellen	• Woorden worden fout gespeld: verkeerde klankletterkoppelingen, weglaten, verwisselen of toevoegen van letters, medeklinkerreductie (schr wordt sch), weglaten van lettergrepen, omdraaien van lettergrepen of –groepen etc. • Het spellen van woorden verloopt traag • Kennis van spellingsregels en –patronen wordt niet goed toe gepast • Schrijfactiviteiten worden moeizaam/traag uitgevoerd. • Spellingregels worden niet/moeizaam in schrijfactiviteiten toegepast. • Fouten worden niet gecorrigeerd door de leerling zelf.

Groep 3

Stap	Moment	Actie door de leerkracht/rt-er	Intensieve begeleiding door leerkracht	Intensieve begeleiding door RT-er
1	Aanvang groep 3	Beginsituatie vastleggen Vanuit de evaluatie van het groepsplan en het verwerken van de gegevens op de groepskaart wordt bepaald wie met Connect Letters en Klanken/ preteaching Lijn 3 begint in groep 3. Of start met het programma Bouw.	Risicoleerlingen <u>meer</u> instructie en begeleiding	Risicoleerlingen <u>extra</u> instructie en begeleiding
2	tot oktober /november	Interventieperiode 1a	Lezen/spelling: -Methode Lijn 3 Dagelijks verlengde instructie in kleine groep (1 *niveau) en evt. extra instructie en oefening tijdens de lessen Extra lezen (kopieer map, 1*). 3 Keer p.w. Software op niveau 1* (thuis en/of op school). -Connect Klanken en Letters.	Lezen/spelling: Computerprogramma Bouw! of Connect Klanken en Letters (in totaal 60 min. p.w)
3	Oktober /november	Tussenmeting 1 Herfstsignalering (na thema 3) Updaten groepsplan/-kaart: kinderen die onvoldoende geprofiteerd hebben van het lees-/spellingsaanbod indelen in de intensieve groep bij het groepsplan.		
4	Oktober -januari	Interventieperiode 1b	Lezen/spelling: Zie bovenstaande begeleiding	Lezen/spelling: Computerprogramma Bouw! of Connect Klanken en Letters
	Januari/februari	Hoofdmeting 1 <u>Alle leerlingen:</u> AVI, DMT(kaart 1 en 2) en Cito spelling. Wintersignalering (na thema 6) Groepsplan/-kaart updaten. Handelingsplan (Bouw)opstellen voor leerlingen die onvoldoende (V-) hebben geprofiteerd van het lees-/spellingsaanbod.		
5	Januari/februari - april	Interventie periode 2a	Lezen/Spelling: Zie bovenstaande begeleiding	Lezen/spelling: Computerprogramma Bouw! of Connect Woordherkenning (in totaal 60 min. p.w)
6	April	Tussenmeting 2 Lentesignalering (na thema 9) Groepsplan/-kaart updaten. Handelingsplan bijstellen voor leerlingen die van de extra zorg (niv. 3) profiteren.		
7	April-juni	Interventieperiode 2b	Lezen/Spelling: Zie bovenstaande begeleiding	Lezen/spelling: Computerprogramma Bouw! of Connect Woordherkenning

8	Mei/juni	Hoofdmeting 2 Eindsignalering (na thema 12) Alle leerlingen: AVI, DMT en Cito spelling Overdracht naar de volgende groep Vanuit de evaluatie van het groepsplan en het verwerken van de gegevens op de groepskaart wordt bepaald wie met aanpak 1 van Estafette en wie met Connect Woordherkenning of Bouw start.		
---	----------	--	--	--

Groep 4

Stap	Moment	Actie door de leerkracht/rt-er	Intensieve begeleiding door leerkracht	Intensieve begeleiding door RT-er
1	Aanvang groep 4	Beginsituatie vastleggen Vanuit de evaluatie van het groepsplan en het verwerken van de gegevens op de groepskaart wordt bepaald wie ingedeeld wordt bij aanpak 1 van Estafette begint en start met Connect Woordherkenning of met Bouw!.	Risicoleerlingen <u>meer</u> instructie en begeleiding	Risicoleerlingen <u>extra</u> instructie en begeleiding
2	Aanvang groep tot eind oktober	Interventieperiode 1a	Lezen: -Methode Estafette: Aanpak 1 (voor/koor/doorlezen, wisselrijtjes) 4 x per week. - Connect Woordherkenning	Lezen: Computerprogramma Bouw! of Connect Woordherkenning (in totaal 60 min. p.w) Sociaal-emotionele ondersteuning: programma: 'Jesse heeft dyslexie'.
			Spelling: Extra instructie en oefenmaterialen uit de methode Staal met het daarbij behorende computerprogramma. 5 x per week.	Spelling: Spellingcategorieën uit de methode Staal die op dat moment worden behandeld in de groep. Aanpak (hangt af van de leerstijl van de leerling): modellen, simultaan schrijven/spellen, Bloon, Kernvisie Methode
3	Oktober	Tussenmeting 1 AVI en DMT voor leerlingen die de intensieve training voor lezen volgen. Updaten van het groepsoverzicht/-kaart: kinderen die onvoldoende (IV-V-) geprofiteerd hebben van het lees-/spellingsaanbod indelen in de intensieve groep bij het groepsplan. Handelingsplan (zorg niv. 3) evalueren.		
4	Oktober-januari	Interventieperiode 1b	Zie bovenstaande begeleiding	Zie bovenstaande begeleiding
	Januari	Hoofdmeting 1 Alle leerlingen: AVI, DMT en Cito spelling Updaten van het groepsoverzicht/-kaart. Handelingsplan (zorg niv. 3) evalueren.		
5	Januari-april	Interventie periode 2a	-Methode Estafette: Aanpak 1 (voor/koor/doorlezen, wisselrijtjes) 4 x per week. - Connect Vloeiend Lezen	Lezen: Connect Vloeiend Lezen (in totaal 60 min. p.w) Spelling: zie bovenstaande begeleiding.
6	April	Tussenmeting 2 AVI en DMT voor leerlingen die de intensieve training voor lezen volgen. Updaten van het groepsoverzicht/-kaart. Handelingsplan (zorg niv. 3) evalueren.		
7	April-juni	Interventieperiode 2b	Zie bovenstaande begeleiding	Zie bovenstaande begeleiding.
8	Mei/juni	Hoofdmeting 2 Alle leerlingen: AVI, DMT en Cito spelling Overdracht naar de volgende groep Vanuit de evaluatie van het groepsplan en het verwerken van de gegevens op de		

		groepskaart wordt bepaald wie met aanpak 1 van Estafette en wie met herhaald lezen Ralfi start.		
--	--	---	--	--

Risicofactoren/signalen groepen 5 t/m 8

In onderstaande tabel staat opgesomd tegen welke moeilijkheden kinderen met een risico voor dyslexie kunnen aanlopen.

Vakgebied	Moeilijkheid
Algemeen leren	• Beperkt arsenaal van leerstrategieën • Trage verwerking van (talige)informatie als gevolg van een algemeen automatiseringsprobleem. De prestaties nemen zichtbaar af bij dubbeltaken en werken onder tijdsdruk. Dit valt het meest op in toets situaties. • Niet begrijpen van complexe vragen, terwijl ze het antwoord wel weten. Dit komt doordat dyslectici moeite hebben met het plannen en vasthouden van de volgorde van de volgende denkstappen . • Moeite met het onthouden van meervoudige instructies, terwijl ze de afzonderlijke taken wel kunnen uitvoeren. Dit heeft te maken met het feit dat dyslectici vaak een beperkt kortetermijngeheugen hebben. • Moeite met het overschrijven van het bord en het (snel) opschrijven van informatie die wordt gedictieerd door de leerkracht. • Woordvindingsproblemen.
Rekenen	• Moeite met (snel) rekenen en onthouden van de symbolen. • Omdraaien van getallen boven de tien. • Problemen met volgordes • Leesfouten bij vraagstukken die woorden bevatten.
Wereldoriëntatie/zaakvakken	• Moeite met het onthouden of ophalen van namen uit het geheugen. Dit is bijvoorbeeld een probleem bij topografie. Moeite met het snel en accuraat lezen van (lange) teksten. • Problemen met het maken van verslagen.
Vreemde talen/Engels	• Problemen met het leren van nieuwe woorden. • Moeite met het spellen van Engels woorden. • Moeite met het lezen van Engels woorden.
Gedrag	<i>Risicofactoren in de omgeving:</i> • de lees/spellingproblemen worden onvoldoende geaccepteerd door de ouders/leraren; • de eisen van de omgeving passen onvoldoende bij de beperkingen van het kind; • onvoldoende mogelijkheden voor de juiste ondersteuning en begeleiding; stress in het gezin. <i>Risicofactoren met betrekking tot kindkenmerken:</i> • aandacht stoornis met hyperactiviteit; • aanwezigheid van andere specifieke ontwikkelingsstoornissen(taal, geheugen, motoriek); • aangeleerde hulpeloosheid (onvoldoende geloof in resultaten van eigen inspanning); • motivatieproblemen. <i>Risikant probleemgedrag:</i> • antisociale gedragsproblemen; • autoriteitsproblemen, conflict met ouders en leraren; • spijbelen, onvoldoende band met het schoolleven; • problematische omgang met leeftijdsgenoten

Groep 5 t/m 8

Stap	Moment	Actie door de leerkracht/RT-er	Intensieve begeleiding door leerkracht	Intensieve begeleiding door RT-er en/of ambulante begeleiding
1	Aanvang groep 5-8	Beginsituatie vastleggen Vanuit de evaluatie van het groepsplan en het verwerken van de gegevens op de groepskaart wordt bepaald wie ingedeeld wordt bij de intensieve instructiegroep van Staal spelling en Estafette. En er wordt bepaald wie start met RALFI-lezen.	Risicoleerlingen <u>meer</u> instructie en begeleiding	Risicoleerlingen <u>extra</u> instructie en begeleiding
2	Aanvang groep tot januari / februari	Interventieperiode 1	Lezen: -Estafette in groep 5 en 6: Aanpak 1 (voor/koor/door lezen, faciliteren, wisselrijtjes) 4 x per week. In groep 7 en 8 wordt Estafette/Leesfontijn remediërend ingezet (gereduceerd aantal methodeboekjes beschikbaar). -Ralfi of Ralfi-light	Lezen: Ralfi of Ralfi-light (pas wanneer leerlingen AVI-E4 hebben behaald), 60 minuten per week.
			Spelling: Extra instructie en oefenmaterialen uit de methode Staal met het daarbij behorende computerprogramma 4 x per week. Visuele ondersteuning (filmpjes, gebaren en Staalboek) gebruiken. Aandacht voor 'eerst denken, dan doen'.	Spelling: Spellingcategorieën uit de methode Staal die op dat moment worden behandeld in de groep. Aanpak (hangt af van de leerstijl van de leerling): modellen, simultaan schrijven/spellen, Bloon, Kernvisie Methode 60 min. per week.
3	Januari / februari	Hoofdmeting Afname AVI, DMT en Cito spelling. Updaten van het groepsoverzicht/-kaart. Handelingsplan (zorg niv. 3) evalueren		
4	Januari- mei / juni	Interventie periode 2	Zie bovenstaande begeleiding	Zie bovenstaande begeleiding
5	Mei/juni	Meetmoment Afname AVI, DMT en Cito spelling. Overdracht naar de volgende groep. Vanuit de evaluatie van het groepsplan en het verwerken van de gegevens op de groepskaart wordt bepaald wie met aanpak 1 van Estafette/Leesfontijn en wie met herhaald lezen Ralfi (Ralfi -light) start.		

Afspraken/uitgangspunten rondom dyslectische leerlingen Het Baken indien noodzakelijk/passend bij de onderwijs/ondersteuningsbehoefte van het kind. Het kind kan behoefte hebben aan:

- Meer tijd om teksten te lezen of opdrachten te maken.
- Het voorbereiden op een leesbeurt in de groep (kind dat niet wil lezen, geen beurt geven)
- Een leesmaatje (bijv. samen een tekst lezen met een goede lezer)
- L2S tekst-naar spraaksoftware of Kurzweil (deze programma's worden door ouders aangeschaft).
- Voorlezen van de tekst tijdens methode gebonden toets (of andere stukken tekst) door de leerkracht. CITO Begrijpend lezen mag 1 dagdeel van tevoren door de leerkracht worden voorgelezen (of door de leerling zelf).
- Cito toetsen maken op de computer
- Vergrote leesteksten bij toetsen (A3).
- Meer tijd om de woorden na te kijken bij het dictee.
- Het gebruiken van het Staalboek(klapper) of regelkaart bij het dictee
- Het stellen van vragen/over de juiste spellingswijze van een woord.
- Spellingfouten niet bij zaakvakken mee rekenen.
- Het gebruik van een tafelkaart.
- Reductie van de hoeveelheid plaatsen e.d. bij topografie.
- Anders...

De leerkracht overlegt per kind samen met de RT-er en IB-er, waar hij/zij het meeste baat bij heeft. De afspraken worden altijd genoteerd bij de Ondersteuningsbehoeften in Parnassys, zodat iedereen op de hoogte is van de gemaakt afspraken.

Voor de kinderen die begeleid worden op zorgniveau 3 (spelling en/of lezen) of een V-score hebben op spelling kunnen bovenstaande afspraken ook gelden. Dit gaat ALTIJD in overleg met de IB-er van onze school en de ouders van de leerling.

Intensieve training (zorgniveau 3) voor spelling en/of lezen:

Een kind wordt een half jaar lang, 60 minuten per week, intensief getraind op het gebied van lezen en/of spelling. Daarna wordt gekeken of er voldoende vooruitgang is geboekt. Afhankelijk van de resultaten kan aanvullend dyslexieonderzoek aangevraagd worden en zal n.a.v. de bevindingen wel/niet een dyslexieverklaring worden gegeven.

Vergoede Dyslexiebehandeling:

Via de gemeente (CJG) kan er een beschikking worden afgegeven voor nader onderzoek naar dyslexie. Criteria voor het onderzoek is dat de leerling op drie opeenvolgende hoofdmetingen van de DMT een V heeft gescoord (of drie keer een V- op spelling in combinatie met drie opeenvolgende hoofdmetingen een V score op DMT). Het laatste half jaar moet de leerling zijn begeleid op zorgniveau 3. De leerling komt voor vergoede behandeling in aanmerking indien er bij hem/haar de diagnose ernstige, enkelvoudige dyslexie is gesteld en een dyslexieverklaring is afgegeven. De individuele dyslexiebehandelingen vinden wekelijks plaats en duren 45 minuten. Ouders begeleiden daarnaast hun kind een aantal keer per week bij de huiswerkoefeningen en leesopdrachten die wekelijks door de dyslexiebehandelaar worden meegegeven. Op vaste momenten tijdens de behandeling wordt de voortgang van het kind op het gebied van lezen en

spellen bepaald, en worden er evaluatiegesprekken gevoerd met ouders en school. Het handelingsplan wordt regelmatig opnieuw aangepast op de behoeften van de leerling.

Belangrijkste uitgangspunten bij de dyslexiebehandeling:

- Het vergroten van de lees- en spellingsvaardigheid van het kind aan de hand van een vaste methode. Hierbij ligt grote nadruk op het herkennen van de (klank)structuur van woorden en het bevorderen van het vloeiend lezen.
- Aandacht voor de specifieke problemen van het kind.
- Vergroten van de leesmotivatie en het kind leren omgaan met zijn of haar leesproblemen.

Bijlage 6 Protocol dyscalculie

Voorwoord

In Nederland heeft ongeveer 2 á 3% van de leerlingen op de basisschool (ernstige) rekenproblemen. Preventie van deze problemen en het zo vroeg mogelijk verhelpen ervan is een belangrijke taak voor basisscholen. Gerichte aandacht voor de verschillende aspecten van de kleuterwiskunde zou een vast onderdeel van het onderwijsprogramma moeten worden. Hoe eerder signalen van rekenproblemen worden opgevangen en worden onderkend, des te kleiner de kans op rekenproblemen in de hogere groepen.

Daarom willen wij bij het Baken een dyscalculiebeleid ontwikkelen waarbij aandacht is voor compenserende mogelijkheden voor kinderen bij wie rekenen/wiskunde volstrekt niet gaat. Het is niet een kwestie van vrijstellen en verder niets doen, maar van het aandragen van alternatieven.

Het doel van het protocol dyscalculie voor het Baken is om te komen tot eenduidigheid in het *voorkomen, signaleren, diagnosticeren en begeleiden* van leerlingen met ernstige rekenproblemen en dyscalculie (Groenestijn en Vedder (2008) pagina 49):

- “Het tijdig *signaleren* en *onderkennen* van ontwikkelingsproblemen op het gebied van rekenen-wiskunde bij jonge kinderen in de reguliere schoolsituatie en in het speciaal onderwijs.
- Het *voorkomen* van (ernstige) problemen op het gebied van rekenen-wiskunde.
- Het beperken van de gevolgen van ernstige reken-wiskundeproblemen en dyscalculie door middel van het zo goed mogelijk *begeleiden* van en het zoeken naar alternatieve mogelijkheden bij individuele leerlingen met problemen op het gebied van rekenen-wiskunde.

Het protocol zal ook informatie geven over mogelijke faciliteiten voor leerlingen met dyscalculie. Deze faciliteiten kunnen in een dyscalculieverklaring vastgelegd worden. Door het volgen van het protocol ga je systematisch na of kinderen zich in de goede richting ontwikkelen. Het is een beleid voor lange termijn.

Definiëring

Dyscalculie

Dyscalculie is een stoornis die gekenmerkt wordt door hardnekkige problemen met het leren en vlot en accuraat oproepen of toepassen van reken wiskundekennis (feiten en/of afspraken), die blijvend zijn ook na gedegen onderwijs (Ruijsenaars et al, 2004). „Dys“ betekent „niet goed“ en „calculie“ betekent rekenen. Een letterlijke vertaling van „dyscalculie“ is dus „niet goed kunnen rekenen“.

Dyscalculie wordt net als dyslexie een stoornis genoemd. In psychologisch functioneren van mensen met dyscalculie gaat iets mis, opvallend ten opzichte van hun overig functioneren. De directe beschikbaarheid van feiten en afspraken komt bij hen niet of onvoldoende in stand in vergelijking tot wat zou mogen worden verwacht op basis van intelligentie en aangeboden onderwijs. De term dyscalculie verwijst naar ernstige vormen van rekenstoornissen. Dat wil zeggen rekenstoornissen die lang bestaan en moeilijk te verhelpen zijn.

Algemene risicofactoren/signalen bij leerlingen met ernstige rekenproblemen en/of dyscalculie:

- Het minder profiteren van incomplete of impliciete instructie;
- Het moeizaam automatiseren;
- Snelle overbelasting van het kortetermijngeheugen en het werkgeheugen;
- Strategiewakke;
- Een lager tempo;
- Onzeker zijn en last hebben van faalangst;
- Concentratieproblemen en motivatieproblemen

Verhoogd risico op rekenproblemen

Als kinderen met één of enkele aspecten van voorbereidend rekenen moeite hebben is dit niet alarmerend. Pas als het kind met meerdere onderdelen moeite heeft én deze problemen niet overgaan na extra oefening kan sprake zijn van een verhoogd risico op latere rekenproblemen.

Risicofactoren/signalen groepen 1 en 2

In onderstaande tabel staat opgesomd tegen welke moeilijkheden kinderen met een risico voor dyscalculie eventueel al in de kleutergroepen aan kunnen lopen.	
Problemen bij algemene lesactiviteiten	• moeite met het vergelijken van hoeveelheden • het niet in een keer kunnen overzien van kleine hoeveelheden • niet vlot kunnen opzeggen van de getalrij tot 10 • moeite met synchroon tellen (tellen van voorwerpen door ze een voor een aan te wijzen) • niet gemakkelijk resultaatief kunnen tellen (bepalen van aantal voorwerpen) • niet snel kunnen benoemen van vormen en kleuren • een zwakke ruimtelijke oriëntatie • moeite met het (na)bouwen van constructies van blokken of lego • een gebrekkig richtinggevoel • een zwak auditief geheugen • moeite met rekentaal: begrippen die voor het latere rekenen belangrijk zijn • geen interesse in puzzelen en in activiteiten met tellen

Risicofactoren/signalen groepen 3 t/m 8

In onderstaande tabel staat opgesomd tegen welke moeilijkheden kinderen met een risico voor dyscalculie eventueel in de groepen 3 t/m 8 aan kunnen lopen.	
Problemen bij algemene lesactiviteiten	• Veel moeite met het aanleren en vlot toepassen (automatiseren) van optellen en aftrekken tot 20, de tafels en telhandelingen. Kinderen met deze problemen blijven heel traag en vaak tellend rekenen en/of maken veel rekenfouten bij eenvoudige sommen. • Veel fouten in het correct lezen en schrijven van getallen (bijv. 23 wordt 32) veel moeite met het inzicht in getalopbouw (wat is de waarde van 3 in het getal 235?) • Moeite met de volgorde van stappen bij ingewikkelde berekeningen (bijvoorbeeld bij grote vermenigvuldigingen of optel-/aftreksommen met tientaloverschrijding). • Veel moeite met opdrachten waarbij ruimtelijk inzicht een grote rol speelt. • Het niet kunnen onthouden van rekenregels, symbolen (zoals % en <) en formules en moeite blijven houden met de rekentaalbegrippen. • Moeite met klokkijken niet goed schattend kunnen rekenen door moeite met het overzien van hoeveelheden. • De rekenresultaten zijn vaak onvoorspelbaar en leiden tot onzekerheid waardoor het kind faalangstig kan worden, rekenangst kan ontwikkelen en een hekel aan rekenen krijgt.

Risicofactoren/signalen groepen 5 t/m 8

In onderstaande tabel staat opgesomd tegen welke moeilijkheden kinderen met een risico voor dyscalculie kunnen aanlopen.	
vakgebied	Moeilijkheid
Wereldoriëntatie/zaakvakken	• Moeite met het onthouden of ophalen van namen uit het geheugen. Dit is

	bijvoorbeeld een probleem bij topografie. Moeite met het snel en accuraat lezen van (lange) teksten. • Problemen met het maken van verslagen.
Vreemde talen/Engels	• Problemen met het leren van nieuwe woorden. • Moeite met het spellen van Engels woorden. • Moeite met het lezen van Engels woorden.
Probleemgedrag	<i>Risicofactoren in de omgeving:</i> • de rekenproblemen worden onvoldoende geaccepteerd door de ouders/leraren; • de eisen van de omgeving passen onvoldoende bij de beperkingen van het kind; • onvoldoende mogelijkheden voor de juiste ondersteuning en begeleiding; stress in het gezin. <i>Risicofactoren met betrekking tot kindkenmerken:</i> • aandacht stoornis met hyperactiviteit; • aanwezigheid van andere specifieke ontwikkelingsstoornissen(taal, geheugen, motoriek); • aangeleerde hulpeloosheid (onvoldoende geloof in resultaten van eigen inspanning); • motivatieproblemen. <i>Risikant probleemgedrag:</i> • antisociale gedragsproblemen; • autoriteitsproblemen, conflict met ouders en leraren; • spijbelen, onvoldoende band met het schoolleven; • problematische omgang met leeftijdsgenoten

Rekenprotocol stappenschema groep 1

Wanneer	Wat	Hoe	Welke intensieve begeleiding geeft leerkracht/RT-er	Wie doet wat	Diagnose of vermoeden dyscalculie
September tot en met januari	Beginsituatie in kaart brengen Maken o.a. gebruik van de methode Wiswijs en Schatkist om doelen te bereiken.	Observeren Intakelijst door de ouders ingevuld; erfelijkheid?	Extra instructie in de kleine kring die al langer dan 5/6 maanden op school zitten	Leerkracht	Let op: erfelijkheid bekend na invullen intakeformulier v.w.b. rekenproblemen binnen de familie?
januari meetmoment	OVM lijnen: 8.1(tellen en ordenen) en 8.2(bewerkingen van basisvaardigheden)	Observeren	Bij achterstand op de OVM-lijnen de resultaten analyseren. Leerlingen worden ingedeeld bij het intensieve instructie. Gesprek met ouders en voortgang bespreken	Leerkracht evt. Met ib-er	
januari/mei	Maken o.a. gebruik van de methode Wiswijs en Schatkist om doelen te bereiken.	Observeren	Intensieve instructie/ kleine kring en aanbod op niveau	Leerkracht evt. m.b.v. onderwijsassistent	
mei/juni meetmoment	CITO Rekenen E1 OVM lijnen: 8.1(tellen en ordenen) en 8.2(bewerkingen van basisvaardigheden)	Groepjes van ongeveer 6 kinderen observeren	Bij V en V- score en achterstand op de OVM-lijnen de resultaten analyseren. Leerlingen worden ingedeeld bij het intensieve instructie. Gesprek met ouders en voortgang bespreken	Leerkracht evt. met ib-er	
juli	Resultaten OVM Resultaten CITO E1 Notities bij ontwikkelingslijnen van OVM groepsoverzicht/groepsplan	Overdracht naar volgende leerkracht	Beschrijven in groepsoverzicht/groepsplan	Leerkracht groep 1 heeft gesprek met leerkracht van groep 2	

Rekenprotocol stappenschema groep 2

Wanneer	Wat	Hoe	Welke intensieve begeleiding geeft leerkracht/RT-er	Wie doet wat	Diagnose of vermoeden dyscalculie
September tot en met januari	Maken o.a. gebruik van de methode Wiswijs en Schatkist	Observeren	Bij IV-V-score bij E1 en een achterstand op de OVM-lijnen	Leerkracht evt. m.b.v. onderwijsassistent	Let op: erfelijkheid bekend na invullen intakeformulier v.w.b.

	om doelen te bereiken/ groepsoverzicht vorige leerkracht.		de resultaten analyseren. Leerlingen zijn ingedeeld bij de intensieve instructie/kleine kring		rekenproblemen binnen de familie?
januari meetmoment	CITO Rekenen M2. OVM lijnen: 8.1(tellen en ordenen) en 8.2(bewerkingen van basisvaardigheden)	In groepje van ongeveer tien leerlingen Observeren	Bij V en V- score en achterstand op de OVM-lijnen de resultaten analyseren. Leerlingen worden ingedeeld bij het intensieve instructie. Gesprek met ouders en voortgang bespreken	Leerkracht evt. met ib-er	
januari/mei	Maken o.a. gebruik van de methode Wiswijs en Schatkist om bovenstaande doelen te bereiken. ontwikkelingsmaterialen/rekens pelletjes noemen	Observeren	Intensieve instructie/kleine kring en aanbod op niveau	Leerkracht evt. m.b.v. onderwijsassistent	
mei/juni meetmoment	CITO Rekenen E2 OVM lijnen: 8.1(tellen en ordenen) en 8.2(bewerkingen van basisvaardigheden)	In groepje van ongeveer tien (wordt 15= helft v.d. klas) leerlingen Observeren	Bij V en V- score en achterstand op de OVM-lijnen de resultaten analyseren. Eventueel de UGT afnemen. Leerlingen worden ingedeeld bij het intensieve instructie Gesprek met ouders en voortgang bespreken	Leerkracht evt. met ib-er	
juli	Resultaten OVM Resultaten CITO E2 Notities bij ontwikkelingslijnen van OVM groepsoverzicht/groepsplan	Overdracht naar volgende leerkracht	Beschrijven in groepsoverzicht/groepsplan	Leerkracht groep 2 heeft gesprek met leerkracht van groep 3	

Rekenprotocol stappenplan groep 3

Wanneer	Wat	Hoe	Welke intensieve begeleiding geeft leerkracht/RT-er	Wie doet wat	Diagnose of vermoeden dyscalculie
Start schooljaar (september)	Beginsituatie in kaart brengen.	Analyse Rekenen voor kleuters. Leerlingenoverdracht van groep 2 naar groep 3 a.d.h.v. OVM			Let op: erfelijkheid bekend na invullen intakeformulier v.w.b. rekenproblemen binnen de familie?
september /december	Volgen methode WiG	Analyseren methodegebonden toetsen	Verlengde instructie en/of aangepaste lesstof voor *-leerlingen	Leerkracht	
januari meetmoment	CITO Rekenen en Wiskunde 3.0 M3	Groepsgewijze afname	Bij V en V-score analyseren resultaten Leerlingen krijgen verlengde instructie en/of aangepaste lesstof	Leerkracht/evt. rt-er	
januari/mei	Volgen methode WiG	Analyseren methodegebonden toetsen	Verlengde instructie en/of aangepaste lesstof voor *-leerlingen	Leerkracht/evt. Rt-er	
Mei/juni meetmoment	CITO Rekenen en Wiskunde 3.0 E3 en eventueel een intern rekenonderzoek	Groepsgewijze afname	Bij V en V-score analyseren resultaten Leerlingen met specifieke behoeften krijgen een handelingsplan wanneer ze niet meer aan de doelen van het groepsplan werken	Leerkracht	
juli	Overdracht naar volgende leerkracht	Resultaten WiG Resultaten CITO E3 Analyse-formulieren V en V-leerlingen		Leerkracht groep 3 heeft gesprek met leerkracht volgend jaar	

Rekenprotocol stappenschema groep 4

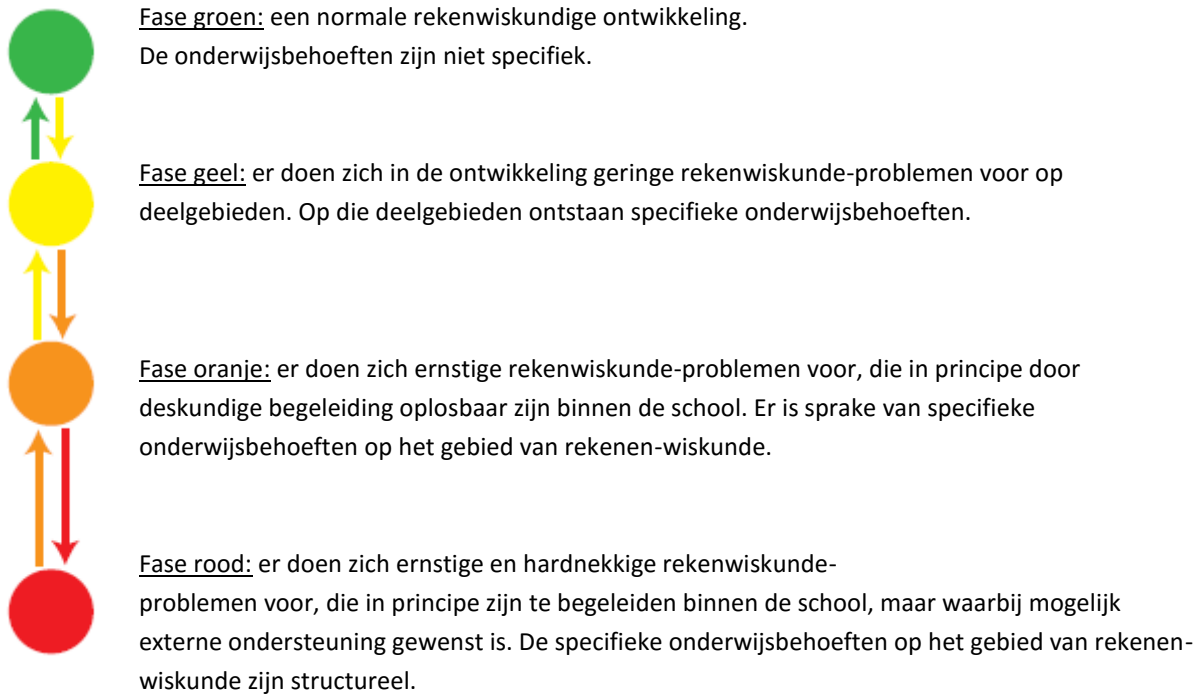
Wanneer	Wat	Hoe	Welke intensieve begeleiding geeft leerkracht/RT-er	Wie doet wat	Diagnose of vermoeden dyscalculie
Start schooljaar (september)	Beginsituatie in kaart brengen.	Analyse CITO E3 Gegevens uit de overdracht.			Let op: erfelijkheid bekend na invullen intakeformulier v.w.b. rekenproblemen binnen de familie?
Binnen twee weken na aanvang schooljaar	Leerlingen indelen in 1-, 2- of 3-ster niveau (*, **, ***)	Indeling op basis van: Instaptoets WiG, Resultaten groep 3, CITO E3	Verlengde instructie (hulptafel) voor *- leerlingen	Leerkracht	
september /december	Volgen methode WiG	Analyseren methodegebonden toetsen	Verlengde instructie (hulptafel) en/of aangepaste lesstof voor *-leerlingen Leerlingen met specifieke behoeften krijgen een handelingsplan	Leerkracht Leerkracht/remedial teacher	
januari meetmoment	CITO Rekenen en Wiskunde M4	Groepsgewijze afname	Bij V en V- score analyseren resultaten Diagnosticeren Zorgleerlingen krijgen een handelingsplan	Leerkracht Leerkracht/remedial teacher	Heeft leerling ook in groep 3 V en V- scores behaald, dan stappenplan fase rood volgen. In overleg starten dyscalculie-training door dyscalculie-specialist – 60 minuten per week gedurende een half jaar.
januari/mei	Volgen methode WiG	Analyseren methodegebonden toetsen	Verlengde instructie (hulptafel) en/of aangepaste lesstof voor *-leerlingen Leerlingen met specifieke behoeften krijgen een (voortgezet) handelingsplan	Leerkracht Leerkracht/remedial teacher	
mei/juni meetmoment	Intern rekenonderzoek zorgleerlingen	Individueel/groepje	Gesprek met ouders en voortgang bespreken	Leerkracht/remedial teacher hebben gesprek met ouders	
juni meetmoment	CITO Rekenen en Wiskunde E4 en eventueel een intern rekenonderzoek	Groepsgewijze afname	Bij V en V- score analyseren resultaten Diagnosticeren Zorgleerlingen krijgen een (voortgezet) handelingsplan	Leerkracht	Heeft leerling nu drie keer achter elkaar V en V- scores behaald, dan stappenplan fase rood volgen. In overleg starten dyscalculietraining door dyscalculiespecialist – 60 minuten per week gedurende een half jaar.
juli	Overdracht naar volgende leerkracht	Resultaten WiG Resultaten CITO E4 Analyse-formulieren V en V- leerlingen		Leerkracht groep 4 heeft gesprek met leerkracht volgend jaar	

Rekenprotocol stappenschema groep 5 t/m 8

Wanneer	Wat	Hoe	Welke intensieve begeleiding geeft leerkracht/RT-er	Wie doet wat	Diagnose of vermoeden dyscalculie
Start schooljaar (september)	Beginsituatie in kaart brengen.	Analyse CITO's Gegevens uit de overdracht.			Heeft leerling al dyscalculieverklaring, dan dyscalculiepaspoort controleren en compenserende maatregelen toepassen tijdens de rekenles en (cito)toetsen. Indien nodig paspoort aanpassen in overleg met dyscalculiespecialist/IB-er.
Binnen twee weken na aanvang schooljaar	Leerlingen indelen in 1-, 2- of 3-ster niveau (*, **, ***)	Indeling op basis van: Instaptoets WiG Resultaten groep 4-7 CITO's	Verlengde instructie (hulptafel) voor *- leerlingen	Leerkracht	
september /december	Volgen methode WiG	Analyseren methodegebonden toetsen	Verlengde instructie (hulptafel) en/of aangepaste lesstof voor *-leerlingen Leerlingen met specifieke behoeften krijgen een handelingsplan	Leerkracht Leerkracht/remedial teacher	
januari meetmoment	CITO Rekenen en Wiskunde M5-M7 Groep 8 CITO B8	Groepsgewijze afname	Bij V en V- score analyseren resultaten Diagnosticeren Zorgleerlingen krijgen een handelingsplan	Leerkracht/remedial teacher Leerkracht/remedial teacher	Heeft leerling drie keer achter elkaar V en V- scores behaald, dan stappenplan fase rood volgen. In overleg starten dyscalculietraining door dyscalculiespecialist – 60 minuten per week gedurende een half jaar.
januari/mei	Volgen methode WiG	Analyseren methodegebonden toetsen	Verlengde instructie (hulptafel) en/of aangepaste lesstof voor *-leerlingen Leerlingen met specifieke behoeften krijgen een (voortgezet) handelingsplan	Leerkracht Leerkracht/remedial teacher	
mei/juni meetmoment	Intern rekenonderzoek leerlingen met specifieke behoeften	Individueel/groepje	Gesprek met ouders en voortgang bespreken	Leerkracht/remedial teacher en/of IB-er hebben gesprek met ouders	
juni meetmoment	CITO Rekenen en Wiskunde E5-E7 Entreetoets eind groep 7	Groepsgewijze afname	Bij V en V- score analyseren resultaten	Leerkracht/remedial teacher	Heeft leerling drie keer achter elkaar V en V- scores behaald, dan stappenplan fase rood

			Diagnosticeren Zorgleerlingen krijgen een (voortgezet) handelingsplan		volgen. In overleg starten dyscalculietraining door dyscalculiespecialist – 60 minuten per week gedurende een half jaar.
juli	Overdracht naar volgende leerkracht Groep 8 overdracht naar voortgezet onderwijs	Resultaten WiG Resultaten CITO's Groep 7 resultaten Entreetoets Groep 8 resultaten eindcito Analyse-formulieren V en V-leerlingen	Groep 8 in het onderwijskundig rapport aangeven wat de problemen zijn	Leerkracht groep 5-7 heeft gesprek met leerkracht volgend jaar.	Groep 8 dyscalculieverklaring toevoegen aan onderwijskundig rapport

Omschrijving van de fasen in onderwijsbehoeften bij het leren rekenen (bron: landelijk protocol ERWD)

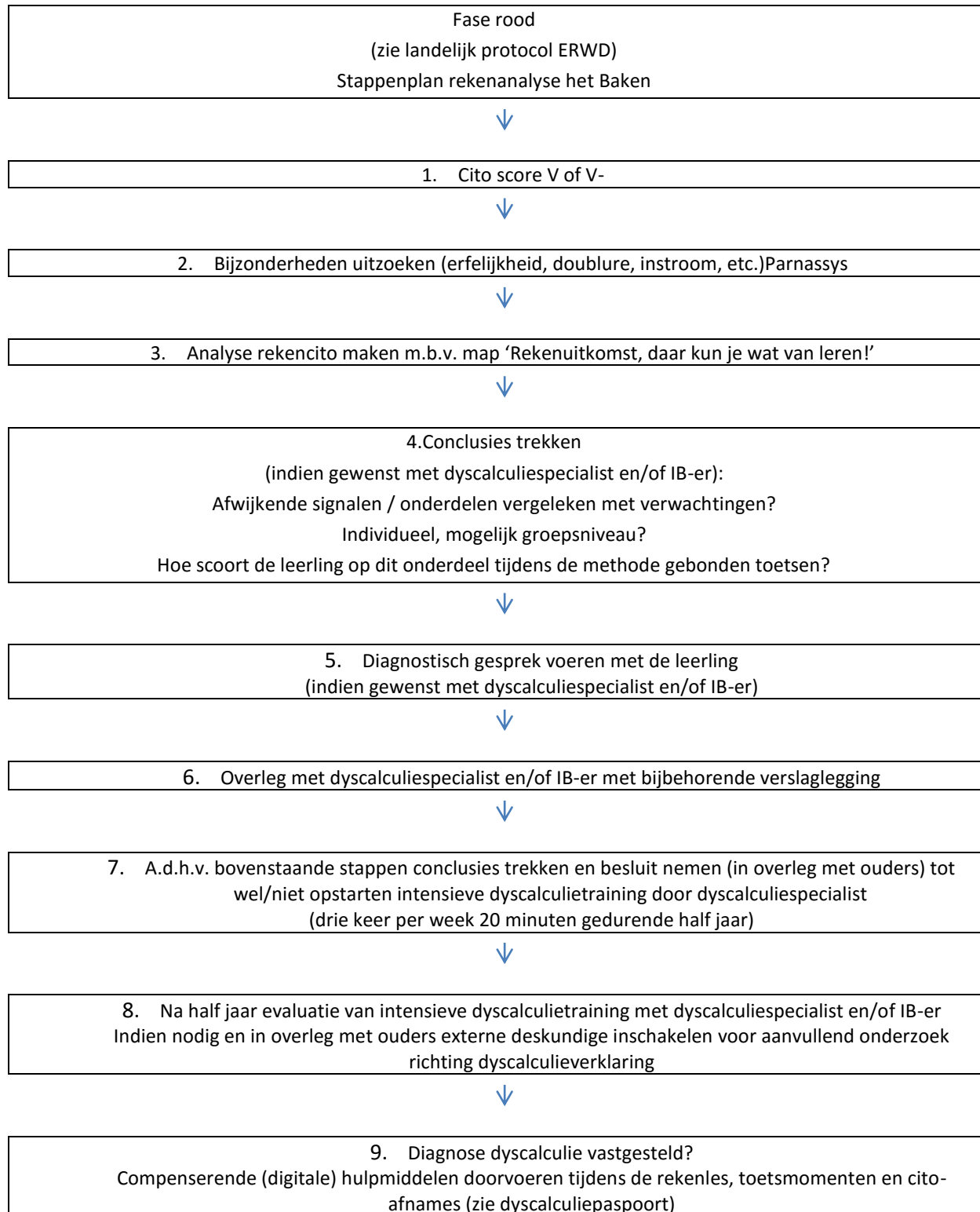
Behaalt een leerling **V of V- scores** voor cito rekenen/wiskunde, dan wordt het stappenplan voor fase rood gevolgd op het Baken.

Bij de fasen geel en oranje heeft de leerling dagelijks aanvullende instructie en begeleiding nodig aan de instructietafel. Dit kan individueel of in een groepje aangeboden worden.

Voor fase rood zie stappenplan het Baken.

Fase rood:

Er doen zich ernstige en hardnekkige rekenwiskunde-problemen voor, die in principe zijn te begeleiden binnen de school, maar waarbij mogelijk externe ondersteuning gewenst is. De specifieke onderwijsbehoeften op het gebied van rekenen-wiskunde zijn structureel.

Afspraken voor leerlingen met dyscalculie bij Het Baken

Leerlingen die in het bezit zijn van een dyscalculieverklaring krijgen een dyscalculiepaspoort.

In dit paspoort wordt vermeld welke compenserende maatregelen voor hem/haar mogen worden doorgevoerd.

- Teksten vergroten van opgaven, redactiesommen en (methodegebonden) rekentoetsen (A3-formaat).
- Meer tijd geven om de opgaven en toetsen te maken (evt. in stukjes aanbieden).
- Voorlezen van redactiesommen en –toetsen.
- Gebruik van compenserende middelen zoals tafelkaart, rekenmachine, DHTE-schema's, kladpapier, honderdveld, metriekkaart, etc. Dit mag alleen als er een dyscalculieverklaring is.
- Inzet van opzoekkaartjes van Tom Braams; Zie site: <http://www.tbraams.nl/opzoekboekje/rekenen.html>
- Geen onverwachte rekenbeurten geven.
- Rekenbeurten mogen voorbereid worden middels pre-instructie en extra voorbereidingstijd.
- Waar mogelijk en gewenst naast schriftelijke toetsen ook mondelinge vormen van overhoring.
- Vermindering van het aantal opgaven bij lessen, weektaken, toetsen, afgestemd op het niveau van..... (zie referentieniveaus rekenen).
- Bieden van een rustige werkplek.
- Rekenmaatje toekennen.
- Blijvend oefenen van de rekenvaardigheid met behulp van zelfcorrigerende computerprogramma's.
- Inzet automatiseringsprogramma rekenen middels Rekensprint.
- Extra aandacht besteden aan zelfbeeld en motivatie (= psycho-educatie).

Let op:

Leerlingen met dyscalculie hebben vaak ook aanpassingen nodig bij andere vakken.

Zo komt uit literatuuronderzoek naar voren dat bijvoorbeeld het aanleren van aardrijkskunde (met name topografie) en geschiedenis (met name tijdslijnen) een struikelblok kunnen vormen.

Daarom (indien gewenst en in goed overleg) ook aanpassingen (o.a. reductie van de hoeveelheid) op andere gebieden, zoals aardrijkskunde en geschiedenis.

Bovengenoemde afspraken worden ook in het dyscalculiepaspoort van de leerlingen van het Baken vermeld.

Dyscalculietraining:

Een leerling wordt een half jaar lang, drie keer per week gedurende 20 minuten, intensief getraind op het gebied van rekenen. Daarna wordt gekeken of er voldoende vooruitgang is geboekt.

Afhankelijk van de behaalde resultaten volgt een aanvullend dyscalculieonderzoek door de SBD en zal n.a.v. de bevindingen wel/geen dyscalculieverklaring worden afgegeven.

Voor leerlingen die deelnemen aan de intensieve dyscalculietraining op het Baken kunnen (indien gewenst) al compenserende maatregelen worden doorgevoerd. Dit gaat ALTIJD in overleg met de IB-er van onze school en de ouders van de leerling.

Algemeen:

Per leerling wordt, in overleg met de RT-er en IB-er, bekeken waar hij/zij het meest baat bij heeft.

De gemaakte afspraken worden altijd genoteerd in de Parnassys, op de follow-up kaart (groepsmap nr. 2) en het individuele dyscalculiepaspoort, zodat iedereen van de gemaakte afspraken op de hoogte is.

Afspraken voor rekenzwakke leerlingen bij het Baken (fase geel en oranje):

Fase geel: er doen zich in de ontwikkeling geringe rekenwiskunde-problemen voor op deelgebieden. Op die deelgebieden ontstaan specifieke onderwijsbehoeften.

Fase oranje: er doen zich ernstige rekenwiskunde-problemen voor, die in principe door deskundige begeleiding oplosbaar zijn binnen de school. Er is sprake van specifieke onderwijsbehoeften op het gebied van rekenen-wiskunde.

Voor leerlingen die **geen** dyscalculieverklaring hebben, maar waarbij wel sprake is van een grote achterstand op rekengebied (laagste 10% score bij CITO Rekenen/Wiskunde, E-score of V-) hanteren we binnen het Baken de volgende afspraken:

- Zorg ervoor dat de leerling heel veel oefent met de stof, vaak is meer oefening of extra stof geen overbodige luxe.
- Zorg voor het opsplitsen van de leerstof in deeltaken en deelhandelingen.
- Ga na of de leerling de opdracht duidelijk heeft begrepen.
- Kondig toetsen op voorhand aan om onnodige spanningen te vermijden.
- Zorg voor veel herhalingsmomenten. Beter elke les 3 minuten een korte herhaling, dan tijdens één les het trucje tien maal herhalen.
- Maak zoveel mogelijk gebruik van concrete situaties als het kind het „simpele“ rekenen niet geautomatiseerd heeft.
- Zwakke rekenaars zijn over het algemeen meer gebaat bij directe instructie en één oplossingsstrategie.
- Begin met het uitleggen van reken- en wiskundige concepten in zo simpel mogelijke taal. Maar blijf niet hangen in alleen dat taalgebruik.
- Inzet automatiseringsprogramma rekenen middels Rekensprint.
- Maak zoveel mogelijk gebruik van multi-zintuigelijk „materiaal“: voelen, zien, horen, zeggen.

Een leerling kan hiervoor, in overleg met RT-er, IB-er en betrokken ouders, in aanmerking komen.

Voor een leerling met een grote didactische achterstand op rekengebied (meer dan een jaar) bestaat ook de mogelijkheid om een leerjaar lager deel te nemen aan de rekenlessen (groepsdoorbrekend rekenen).

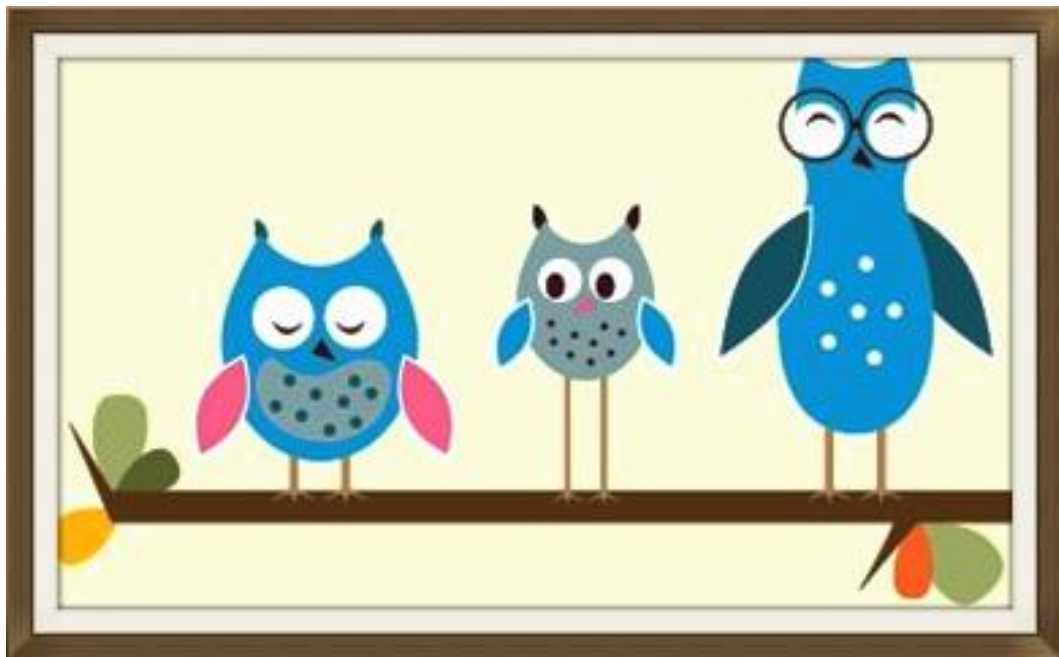
Een leerling kan hiervoor, na overleg met RT-er, IB-er en betrokken ouders, in aanmerking komen.

Het Baken
Christelijke basisschool

BELEIDSPLAN

‘Leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong’

Inhoudsopgave

1. Uitgangspunten en doelstelling

2. Doelgroep

3. Waarnemen

- 3.1 Ouders
- 3.2 Leerkracht
- 3.3 Leerling
- 3.4 Overig

4. Begrijpen

- 4.1 Extern onderzoek

5. Plannen

- 5.1 Afspraken m.b.t. de werkwijze t.o.v. leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong in:
 - Groep 1 en 2
 - Groep 3
- 5.2 Groep 4 t/m 8
- 5.3 Afspraken beoordelingen en rapporten

6. Plusgroep

7. Bijlagen

- 1: Leereigenschappen en kenmerken hoogbegaafdheid
- 2: Kenmerken onderpresteerders
- 3: Signaleringslijst Leerkracht gr. 1 t/m 8
- 4: Beoordeling Kindertekening SI-DI
- 5: Soorten vragen
- 6: Executieve functies
- 7: Evaluatieformulier Project Plusgroep
- 8: Stroomdiagram aanpassingen leerstof doelgroep

1. UITGANGSPUNTEN EN DOELSTELLING

Op Het Baken werken we handelingsgericht en opbrengstgericht met als doel om bij leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong aan te sluiten bij hun specifieke onderwijs-/ondersteuningsbehoeften. Kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong moeten door hun omgeving (o.a. de leerkracht) gestimuleerd worden om tot prestaties te komen. Ze hebben begeleiding nodig om ervoor te zorgen dat ze voldoende gemotiveerd en uitgedaagd worden. Ze kunnen veel zelf, maar niet altijd alleen.

Om elk kind dat te geven wat het nodig heeft, bieden wij een gedifferentieerd onderwijsaanbod aan. Dit gevarieerde aanbod richt zich ondermeer op instructie en verwerking als ook op niveau en hoeveelheid van de leerstof.

Naast doen is denken bij deze leerlingen een belangrijk uitgangspunt. Deze leerlingen hebben een korte instructie nodig en regelmatig feedback op het proces. Ze werken in eerste instantie aan hetzelfde doel per vakgebied, met een andere aanpak. Door middel van compacten van de leerstof met daarnaast uitdagende opdrachten, zetten we leerlingen aan tot denken, toepassen, analyseren, evalueren en creëren. Voldoet dit niet aan de onderwijsbehoeften, dan kan de leerling aan de doelen van het volgende leerjaar gaan werken. Dit kan op één of meerdere vakgebieden zijn.

Soms sluit versneld doorstromen het meest aan bij de onderwijsbehoeften van de leerling, zowel op cognitief als sociaal emotioneel gebied. Deze mogelijkheid willen we, indien nodig, één keer per schoolloopbaan inzetten*.

Versnellen levert meer kennis op. Een andere aanpak hierbij, zoals hierboven beschreven, blijft belangrijk voor deze doelgroep. Hierbij ligt de focus op:

- Het proces: het denken.
- De inspanning.
- De groei.
- Het leren van fouten.
- Het leren: het doen/het resultaat.

Een structurele aanpak binnen de school is belangrijk. In dit beleidsplan zullen we een duidelijke omschrijving geven van de doelgroep en de wijze waarop de leerlingen vanuit de cyclus HGW/OGW(waarnemen, begrijpen, plannen en realiseren) worden begeleid.

* De VersnellingsWenselijkheidsLijst kan hierbij als middel gebruikt worden.

2. DOELGROEP

Het Baken richt zich met dit beleidsplan op leerlingen die behoefte hebben aan een specifiek onderwijsaanbod, omdat het reguliere aanbod hen te weinig uitdaging biedt.

Omschrijving doelgroep:

- Leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong van meer dan een jaar, die in sterke mate beschikken over de leereigenschappen* die behoren bij een hoge intelligentie. Leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong van meer dan een jaar, die in sterke mate beschikken over de leereigenschappen die behoren bij een hoge intelligentie en de meeste persoonskenmerken* bezitten die behoren bij hoogbegaafdheid.
- Onderpresteerders**: leerlingen waarvan wij het vermoeden hebben of waarvan bekend is dat zij over hoge intellectuele capaciteiten beschikken, maar die niet de resultaten halen die je op grond van hun capaciteiten zou mogen verwachten.
- Leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong van een half jaar tot een jaar op één of meerdere vakgebieden(= I+ scores CITO/OVM).

* bijlage 1: opsomming leereigenschappen en persoonskenmerken van hoogintelligente leerlingen.

** bijlage 2: kenmerken onderpresteerders

Er zijn leerlingen die tot deze doelgroep behoren en daarnaast andere specifieke onderwijs-/ondersteuningsbehoeften hebben. Deze extra ondersteunings- behoeften zullen in dit

beleidsplan niet beschreven worden. We denken dan aan leerlingen waarbij bijvoorbeeld dyslexie, ADHD, NLD, faalangst en/of sociale en emotionele problemen zijn gesignaleerd. Voor leerlingen met een sociaal-emotionele problematiek behoort een aanvraag voor plaatsing in de CPOV-Plusklas tot de mogelijkheden. Zie www.plusklasveenendaal.nl.

3. WAARNEMEN

Het is belangrijk om leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong zo vroeg mogelijk te signaleren. Als school kunnen we de cognitieve ontwikkelingsvoorsprong vaststellen, maar geen hoogbegaafdheid. Hiervoor is een intelligentieonderzoek nodig, wat door een externe instantie afgenomen moet worden.

Als school willen we zo vroeg mogelijk inspelen op de onderwijsbehoeften van deze leerlingen. De leerkracht neemt hierbij een centrale positie in. Hij signaleert welke leerlingen mogelijk meer specifieke onderwijsbehoeften hebben.

Het invullen van het signaleringsformulier (bijlage 3) kan hierbij helpen.

Waarnemen vindt plaats met behulp van de volgende bronnen:

- Ouders
- Leerkracht
- Leerling
- Overig

3.1 Ouders

In de voorschoolse periode ontwikkelen leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong zich in cognitief opzicht sneller dan andere leerlingen van dezelfde leeftijd en zijn deze leerlingen ook in staat om deze voorsprong om te zetten in uitzonderlijke prestaties. De belangrijkste bronnen van informatie zijn dan ook de ouders en eventueel de leid(st)ers van de peuterspeelzaal of het kinderdagverblijf.

In de groepen 1 ontvangen de ouders van nieuwe leerlingen bij de uitnodiging voor de wenmiddagen het intakeformulier. Dit moet op de 1^e wenmiddag weer op school ingeleverd worden bij de leerkracht. Dit geldt alleen voor de oudste leerlingen van het gezin. Het intakeformulier van een jonger broertje of zusje moet voor het intakegesprek ingeleverd worden bij de IB-er of bouwcoördinator.

Als het kind 4 jaar is geworden en op school komt, volgt een huisbezoek (op volgorde van urgentie) waarbij het intakeformulier wordt besproken, zodat een zo goed mogelijk beeld ontstaat van het kind.

De ouders van de leerlingen die in de groepen 3 t/m 8 tussentijds instromen, krijgen tijdens het kennismakingsgesprek met de directeur ook een intakeformulier mee naar huis. Dit formulier wordt op de 1^e schooldag van het kind bij de leerkracht ingeleverd. Ook dit formulier wordt zo spoedig mogelijk op school of tijdens een huisbezoek besproken.

Tijdens gesprekken met ouders over het functioneren van hun kind, kunnen belangrijke aspecten naar voren komen. Een kind dat zich verveelt, weinig op school leert en daardoor niet graag meer naar school gaat, geeft een duidelijk signaal af. Dit kan aanleiding geven om een gerichte observatie te doen en eventueel verder te analyseren (fase begrijpen HGW).

3.2 Leerkracht

De leerkracht heeft door het vele contact met de leerling een goed beeld van het totale functioneren van de leerling. Aspecten als schoolresultaten, werkhouding, werkverzorging, manier van denken en het omgaan met anderen zijn van belang bij het signaleren van mogelijke ontwikkelingsvoorsprong. In de groepen 1 en 2 zullen de meeste gegevens door observaties verzameld worden. In de groepen 3 t/m 8 spelen ook de leerprestaties een belangrijkere rol.

Groep 1:

- **Aanmelding groep 1:** Intakeformulier
- **Vanaf 1^e schooldag:** Signaleringsformulier leerkracht invullen (bijlage 3) voor de leerlingen die vermoedelijk een ontwikkelingsvoorsprong hebben. Dit is gesignaleerd naar aanleiding van het ingevulde intakeformulier en het huisbezoek waarin het formulier besproken wordt.
- **Elke 2 maanden:** Kindertekening laten maken: "Dit ben ik." Deze tekening indien nodig beoordelen met behulp van een formulier uit de methode SI-DI (bijlage 4).
- **Januari:** OVM eventueel CITO Taal voor kleuters en/of Rekenen voor kleuters afnemen
- **Mei/juni:** OVM en Cito rekenen en taal voor kleuters E1 (eventueel doortoetsen).

Groep 2:

- **Okt.:** Signaleringsformulier leerkracht invullen (bijlage 3) + kindertekening laten maken. Het laatste gebeurt iedere 2 maanden.
- **Januari:** Cito LOVS (rekenen en taal voor kleuters) M2. Eventueel m.b.v. vaardigheid score niveau E2 bepalen en verder doortoetsen.
- **Mei/juni:** Cito LOVS (rekenen en taal voor kleuters) E2, eventueel doortoetsen met UTG, CITO LOVS toetsen M3/E3.

Groep 3 t/m 8:

- Informatie van de vorige school
- Een intakeformulier meegeven tijdens het kennismakingsgesprek dat met de directeur plaatsvindt. Dit wordt door de leerkracht zo spoedig mogelijk besproken tijdens een huisbezoek of tijdens een gesprek op school.
- Als een leerling de leereigenschappen toont en/of de meeste persoonskenmerken bezit van een hoogintelligente leerling, wordt de signaleringslijst ingevuld (DHH).
- Als een leerling op meerdere vakgebieden over een langere periode steeds goede resultaten behaalt, kan dit ook een signaal zijn dat een kind een ontwikkelingsvoorsprong heeft.
Het LOVS en de methode gebonden toetsen geven hier informatie over.

3.3. Leerling

Door een gesprek met het kind te voeren, kun je veel belangrijke informatie verkrijgen, zowel op cognitief als op sociaal emotioneel gebied. Het kind is een belangrijke bron in de fase van de signalering. Daarnaast kan het invullen van een signaleringslijst door de leerling ook helpen bij het maken van een profielschets. Deze lijst is te vinden in het DHH.

3.4 Overig

Ook andere bronnen kunnen een signaal afgeven over de mogelijke ontwikkelingsvoorsprong van een leerling. De leid(st)ers van een peuterspeelzaal/kinderdagverblijf of een huisarts kunnen soms belangrijke informatie geven over een kind .

Het kan voorkomen dat een kind al op jonge leeftijd als hoogbegaafd gediagnosticeerd wordt . In uitzonderlijk geval is het mogelijk dat de leerling vervroegd op de basisschool wordt toegelaten wanneer aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- Er moet op objectieve gronden (psychologisch onderzoek) zijn vastgesteld dat het om een hoogbegaafde kleuter gaat;
- Ouders, directie en bestuur van de basisschool moeten overeenkomen dat de kleuter het reguliere onderwijsaanbod op onze school moet volgen in verband het welbevinden van het kind;
- De inspectie moet op de hoogte worden gebracht.
- Er zal met de schoolverzekering besproken moeten worden hoe de verzekering geregeld is als de kleuter tijdens schooltijd iets overkomt of zelf iets aanricht dat schade oplevert;
- Er moeten voldoende plaatsingsmogelijkheden zijn.

Daarnaast moet de school rekening houden met het volgende:

- De kleuter kan niet als leerling worden ingeschreven;
- Voor de driejarige kleuter wordt geen rijksvergoeding verkregen.

4. BEGRIJPEN

Onder begrijpen verstaan we het verder interpreteren, analyseren en verzamelen van gegevens om uiteindelijk een conclusie te kunnen trekken over mogelijke ontwikkelingsvoorsprong.

Wanneer de leerkracht een vermoeden heeft dat er bij een kind sprake is van ontwikkelingsvoorsprong, moet hij de volgende stappen ondernemen:

- Naar aanleiding van de observaties het kind doorspreken met de ib-er.
- Er wordt verder onderzoek gedaan naar de eventuele didactische voorsprong van de leerling. Naar aanleiding van alle gegevens zal een voorlopig onderwijsaanbod worden vast gesteld. Als er veel onduidelijkheden en/of twijfels zijn kan er, in overleg met de ouders, aangestuurd worden op een extern onderzoek.
- De leerkracht en de IB-er bespreken het onderwijsaanbod met de ouders.

4.1 Extern onderzoek

Extern onderzoek is wenselijk wanneer:

- er geen eenduidige conclusie mogelijk is op grond van de gegevens uit het intern onderzoek;
- er tegenstrijdige gegevens zijn;
- er sprake is van handelingsverlegenheid.

We kiezen voor het uitgebreide psycho-diagnostisch onderzoek wanneer er naast het vermoeden van (hoog)begaafdheid sprake is van handelingsverlegenheid. Er kan volstaan worden met een intelligentieonderzoek wanneer de vraag voornamelijk is over welke cognitieve capaciteiten de leerling beschikt. In overleg met ouders wordt besproken wie het onderzoek gaat uitvoeren en wie de kosten gaat betalen. De handelingsadviezen die uit dit onderzoek voortvloeien, zullen zo mogelijk uitgevoerd worden, wanneer deze passen binnen het onderwijsconcept van CBS Het Baken.

5. PLANNEN

Als alle gegevens verzameld, wordt er zo mogelijk een conclusie getrokken. Er wordt een plan gemaakt in overleg met ouders, leerkracht en kind. Dit kan een onderdeel van het groepsplan zijn of een eigen plan van aanpak.

5.1 Afspraken m.b.t. de werkwijze leerlingen met een ontwikkelings- voorsprong in groep 1-3.

In de praktijk van groep 1-2.

Taal en rekenen.

1. Tijdens een (kring)gesprek of andere activiteit stellen we geen doe- of herinnervragen, maar denk-vragen die aanzetten tot hoger orde denken, verwondering wekken, of iets vanzelfsprekends ter discussie stellen.
(Bijlage 4).

2. In de hoeken creëren we doelgerichte, betekenisvolle rekenproblemen. Denk aan: bouw een ziekenhuis voor 8 patiënten met 2 verdiepingen en leg dit vast op ruitjespapier. Of: hoe weet ik precies hoelang mijn vriendje is en hoe leg ik dat vast? De kinderen zijn handelend bezig. Ze bedenken met behulp van materialen een voor *hen* zinvolle oplossing.
3. Er zijn kinderen uit groep 1 of 2 die al letters kennen of al kunnen lezen. Deze kinderen geven we in de leeshoek de ruimte om boekjes te lezen en erover te vertellen. We zetten de letterkennis/het lezen functioneel in bij de verwerkingsopdrachten bij het thema. Verder bieden we ze taal-leesspelletjes aan op hun niveau. We kunnen gebruik maken van materiaal uit hogere groepen.
4. Tijdens de werkles, open inloop of in de kleine kring:
 - a. werken we met ontwikkelingsmateriaal dat aansluit op hun behoeften. Dat kunnen bestaande materialen die we anders inzetten, of andere materialen. Het kunnen ook materialen zijn uit hogere groepen. In de klas zijn voor deze groep kinderen Smart Games aanwezig.
 - b. bieden we denksleutels aan.
 - c. kunnen we filosoferen met de kinderen m.b.v. Denkprikkel.
 - d. Werken we met prentenboeken waarbij we denk-vragen stellen (zie punt 1). Er zijn ook veel prentenboeken waar rekenproblemen in verstopt zitten.
 - e. passen we de werkles aan door niet zozeer een ander aanbod te geven, maar een andere aanpak. We stellen andere eisen en/of zetten in op het stimuleren van bepaalde zogenaamde executieve functies (zie bijlage 5).
 - f. gaan de kinderen aan de slag met mind-opdrachtkaarten
 - g. zetten we materialen in uit het techniek kasteel.
 - h. werken we met Compact en Rijk, een boek met activiteiten die een beroep doen op taalvaardigheid, nieuwsgierigheid, logisch denken, concentratievermogen, belangstelling voor cijfers en letters en andere kenmerken van jonge kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong.

Veel materialen zijn te vinden op de T-schijf (Hoogbegaafdheid en ontwikkelingsvoorsprong)

Sociaal/spel

Kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong zijn in hun spel ook verder. Als ze spelen met leeftijdgenoten, kan dat frustrerend zijn. We geven deze kinderen in de hoeken de ruimte om met leeftijdgenoten te spelen of samen te werken aan gerichte opdrachten met ontwikkelingsgelijken.

In de praktijk van groep 3.

Taal/lezen

Leerlingen die na de zomervakantie in groep 3 starten en waarvan bekend is dat er sprake is van een ontwikkelingsvoorsprong worden tijdens de eerste kern van VLL ingedeeld in het verdiepende aanbod(zonboekje) naast de maanversie.

Leerlingen die kunnen lezen (M3 en hoger) en motorisch aan schrijven toe zijn:

- De leerlingen starten tijdens kern 1 van Veilig Leren Lezen met de zonversie, naast de maanversie. Vanaf kern 2 alleen de zonversie.
- Daarnaast werken ze met een weekplan m.b.v. extra materialen uit groep 3, passend bij het kind. Bijvoorbeeld: Kijkdoosboeken, werkboekjes bij de zonleesboekjes, plusbak, documentatiecentrum, spelletjes van de methode.
- De leerlingen lezen elke dag op eigen niveau.
- We bieden het methodisch schrijven versneld aan.

B. Leerlingen die kunnen lezen AVI (M3 en hoger) en nog niet motorisch aan het schrijven toe zijn:

- De leerlingen starten tijdens kern 1 van Veilig Leren Lezen met de zonversie, naast de maanversie. Vanaf kern 2 alleen de zonversie. Zo lang zij het methodisch schrift nog niet onder de knie hebben, doen zij dit in blokschrift.
- Daarnaast werken ze met een weekplan m.b.v. extra materialen uit groep 3, passend bij het kind. Bijvoorbeeld: Kijkdoosboeken, werkboekjes bij de zonleesboekjes, plusbak, documentatiecentrum, spelletjes van de methode.
- De leerlingen lezen elke dag op eigen niveau.
- We bieden het methodisch schrijven aan gelijk met de groep en deze kinderen werken daarnaast met letterstempels.

Rekenen

A. Leerlingen die de strategieën van groep 3 beheersen en de sommen tot 10 geautomatiseerd hebben. Een I+ score hebben op CITO LOVS E3

- Zij maken de methode gebonden toetsen van deel WIG 3A en WIG 3B. Als blijkt dat deze doelen worden beheerst, kan begonnen worden met WIG 4A (twee dagen per week). Daarnaast werken ze met een weekplan, waarin het plusboek van WiG én de materialen uit de plusbak ingezet worden.
De projectlessen worden, indien passend, met de groep meegedaan.
Als een kind op een onderdeel van de projecttoets is uitgevallen krijgt het, nadat de leerstof is behandeld, opnieuw de toets aangeboden.
- Spelmateriaal als Smartgames.

B. Leerlingen die de strategieën van groep 3 nog niet beheersen en de sommen tot 10 nog niet geautomatiseerd hebben. CITO LOVS M3 I+ score

- Zij maken de methode gebonden toetsen van deel WIG 3A. Niet beheerste leerstof wordt aangeboden en ingeoefend. Deze leerlingen blijven bij de groep.
Daarna kan begonnen worden met WIG 3B, daarnaast werken ze met een weekplan en met de materialen uit de plusbak.

Inhoud plusbak:

- Rekentijgers groep 3 boekje A en B
- Plustaak rekenen werkboek 3/4
- Rekenmeesters 1
- Plustaak taal lezen werkboek 3/4
- Taalmeesters 1
- Antwoordenboeken van bovenstaande werkboeken
- Kien

5.2 Afspraken werkwijze leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong groep 4 t/m 8:

Doelgroep A: Leerlingen die bij **Cito** rekenen, spelling en/of begrijpend lezen ieder leerjaar een **I+** scoren en ook de methode gebonden toetsen zeer goed maken. Ze zijn doorgetoetst en bij hen is een grote voorsprong gesignaleerd. We maken onderscheid tussen leerlingen die een voorsprong van een jaar of een half jaar hebben. Deze leerlingen bezitten **wel** de persoonskenmerken en leereigenschappen van kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong.

Afspraken Rekenen:

- Wanneer er een voorsprong van een jaar is vastgesteld versnellen we in de leerstof.
- Wanneer er sprake is van een half jaar voorsprong maakt de leerling van elk blok uit WIG eerst de toets. Niet beheerste onderdelen worden alsnog geoefend en daarna opnieuw getoetst.
- Daarna: Plusboek WIG en verrijkingsstof* desbetreffende leerjaar aanbieden.

* Rekenmeesters, vierkant voor Wiskunde (groep 7/8), Plustaak Rekenen, Rekentijgers, Kien, Wiskunde (groep 8)

Afspraken Taal:

- We houden deze leerlingen bij de groep.
- Vooraf de toets maken. Niet beheerste leerstof laten inoefenen. Dit onderdeel nogmaals toetsen.
- Tijd die vrijkomt gebruiken om verrijkingstof* aan te bieden.

* Taalmeesters, Plustaak Taal en Denkwerk

Afspraken Spelling:

- 6 woorden dictee: moeilijkere woorden inpassen voor deze doelgroep
- Wanneer er sprake is van een half jaar voorsprong maakt de leerling alleen het controledictee. De werkbladen worden vooraf zelfstandig verwerkt. Daarnaast zetten we verrijkingstof in (bijv. kasteelkaarten, maandtaak, webpaden, etc..). Is er sprake van een jaar voorsprong, dan maken de leerlingen alleen het controledictee. Indien nodig worden niet beheerste categorieën ingeoefend met de kasteelkaarten.
- Naast verrijkingstof op het gebied van spelling, kan er ook oefenstof vanuit andere vakgebieden worden aangeboden.
- Leerstof basisschool doorlopen?
 - A. Eigen woordpakketten maken, inoefenen op de computer en overhoren (dictee).
 - B. Franse woorden aanbieden (m.b.v. internet of methode).
- Groep 7/8: meedoen met werkwoordspelling.

Afspraken Begrijpend Lezen:

- De leerlingen krijgen de leerstof van Nieuwsbegrip XL aangeboden op het bij hem/haar passend niveau.

Doelgroep B: Leerlingen die een voorsprong van minimaal 1 jaar hebben op 1 of meerdere vakgebieden. Bij deze leerlingen zien we niet de persoons- kenmerken en leereigenschappen van leerlingen met een ontwikkelings- voorsprong.

Afspraken voor het desbetreffende vak van doelgroep A aanhouden!!

Op welke wijze we voor welke doelgroep de leerstof aanpassen is te zien in het stroomdiagram dat te vinden is in bijlage 8.

5.3. Afspraken beoordelingen rapporten:

- Leerlingen die de toets vooraf maken en uitvallen op een bepaald onderdeel, oefenen deze leerstof met de klas mee. Daarna maken zij dit onderdeel van de toets opnieuw. Het resultaat van dit 2^e toetsmoment telt mee voor het definitieve toetscijfer. Met het kind en de ouders wordt gesproken over de manier van werken. Hierbij wordt ook verteld dat de werkwijze van invloed kan zijn op het toets- en rapportcijfer.
- Ook de verrijkingstof wordt beoordeeld: 80% is voldoende. Op het rapport wordt hiervan een aantekening gemaakt.

6. PLUSGROEP

Doelgroep: Leerlingen van groep 4 t/m 8 die een voorsprong hebben op het gebied van taal (hoeft geen spelling te zijn), rekenen en (begrijpend) lezen van minimaal 1 jaar en die de specifieke leer- en persoonlijkheidseigenschappen tonen die kenmerkend zijn voor hoogbegaafdheid.

Leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong moeten ook 'leren leren'. Daarom wordt in de klas de leerstof aangepast en worden er verrijkingstaken aangeboden (zie hoofdstuk 5). Daarnaast gaan ze iedere week naar de Plusgroep om daar, onder begeleiding van een

leerkracht, met ontwikkelingsgelijken op hun niveau aan projecten te werken die aansluiten bij hun onderwijsbehoeften.

Het doel van de plusgroep is:

- een observatieperiode voor leerlingen van groep 3 en begin groep 4 om te kijken of deze leerlingen tot de bovengenoemde doelgroep behoort;
- omgang ontwikkelingsgelijken;
- aansluiten bij de onderwijsbehoeften van deze doelgroep;
- leren samenwerken en daarbij de sociale vaardigheden verder ontwikkelen;
- leren naar interesse;
- het leren omgaan met feedback;
- ontwikkeling van creatieve vaardigheden;
- kennis vergroten;
- leren leren.

Er wordt gebruik gemaakt van:

- webpaden
- 't Cédicu (Laat eens zien!)
- de Zelfstandige Leergids
- Projecttaken Kinheim
- webkwesties (www.webkwestie.nl)
- projectenballade
- techniekkasteel

De leerlingen kiezen een onderwerp uit dat aansluit bij hun interesse en leervragen die ze zichzelf hebben gesteld.

Daarmee gaan ze alleen of in groepjes aan 't werk. De verworven informatie wordt weer verwerkt in een spel, interview, Power Point-presentatie, werkstuk (handvaardigheid), film, poster, strip, etc... Tenslotte wordt de presentatie voorbereid, want ieder kind laat na een aantal weken aan de leerkracht en klasgenootjes zien wat ze in de Plusgroep hebben geleerd en gedaan.

De plusgroepleerkracht draagt soms ook een thema aan waarmee de hele groep in kleinere groepen aan de slag gaat. Iedere subgroep heeft dan een speciale opdracht die uitgevoerd moet worden. De uitkomst van zo'n project wordt, indien mogelijk, gezamenlijk gepresenteerd in de groepen. Ook kan het e.e.a. getoond worden op de sfeertafel die in de gang bij de hoofdingang van de school staat.

Als afsluiting van dit groepsproject kan er een excursie plaatsvinden.

De plusgroepleerkracht evalueert, samen met de leerling(en), het proces en het product met behulp van een formulier (bijlage 7).

BIJLAGE 1: LEEREIGENSCHAPPEN EN KENMERKEN HOOGBEGAAFDHEID

Leervermogen

Kenmerken met betrekking tot het leervermogen zijn:

- Hoge intelligentie
- Snel van begrip
- Grote algemene interesses
- Taalvaardig
- Hoog leertempo, grote denk- en leerstappen
- Verworven kennis goed toepassen
- Goed geheugen
- Doorvrager en waarnemer
- Groot analytisch inzicht en probleemoplossend vermogen
- Creativiteit en originaliteit
- Denkt buiten reguliere kaders

Gedrag

Kenmerken met betrekking tot het gedrag zijn:

- Geestelijk vroegrijp (of wekken de indruk daarvan)
- Sterk rechtvaardigheidsgevoel
- Perfectionistische instelling
- In staat tot zelfreflectie
- Zoekt ontwikkelingsgelijken in oudere kinderen
- Accepteert regels en tradities niet klakkeloos, maar bevraagt ze
- Grote behoefte aan autonomie

Hoogbegaafden vertonen uitzonderlijk gedrag of hebben de potentie om dit te doen op een van de volgende gebieden:

- Algemeen intellectueel vermogen
- Specifiek academische aanleg
- Creatief denken
- Leiderschapstalent

Denkstijlen

Hoogbegaafden denken op verschillende manieren na: analytisch, creatief en praktisch.

- De analytische vaardigheden, de schoolvakken.
- De creatieve vaardigheden, de intrinsieke motivatie, flexibiliteit bij het verwerken van een problemen, ongewone oplossingen bedenken en nieuwe verbanden leggen.
- De praktische vaardigheden, het denken opgang brengen, inzicht in zwakke en sterke kanten van jezelf en anderen, samenwerken en effectief werken.

Om succesvol intelligent te zijn, moeten die vermogens alle drie gebruikt worden. Het is goed als hoogbegaafden zich bewust zijn van de sterke en zwakke punten in hun denkstijl. Dan kunnen ze de sterke kanten inzetten en de zwakke kanten ontwikkelen.

Hoogbegaafden denken en leren anders. Daar moet het onderwijs op aansluiten. Er zijn vijf manieren van denken die kenmerkend zijn voor hoogbegaafden:

- Topdown thinking: Denken vanuit het grote geheel.

- Deep level learning: veel meer de diepte ingaan.
- Lateral thinking: problemen creatief benaderen en vanuit verschillende kanten oplossen.
- Visual thinking: beelddenken.
- Caring thinking: veel meer denken vanuit het hart en de persoonlijkheid.

BIJLAGE 2: KENMERKEN ONDERPRESTEERDERS

Niet alle hoogbegaafde kinderen laten zien dat ze goed en snel kunnen leren. Er zijn kinderen die hoogbegaafd zijn, maar dat niet op school laten zien. Vaak zie je als leerkracht wel dat het kind veel weet over bepaalde onderwerpen die het kind interesseren, maar in het dagelijkse schoolwerk zie je dat het kind moeite heeft met bijvoorbeeld rekenen en taal.

Onderpresteren komt voor in twee vormen: absoluut en relatief.

Absoluut onderpresteren: het kind presteert onder de norm, d.w.z. onder het gemiddelde van zijn/haar omgeving.

Relatief onderpresteren: het kind presteert boven de norm, maar beneden de eigen capaciteiten.

Het ontstaan van onderpresteren kan verschillende oorzaken hebben. Deze liggen grotendeels in het kind zelf en deels in de verkeerde reacties vanuit de omgeving, zowel van leeftijdsgenoten als van ouders en leerkrachten.

Kinderen willen bijvoorbeeld meedoen met de groep (geen uitzonderingspositie). Het kind moet zich anders voordoen dan het is. Als een kind nee tegen de groep zegt kan het isolement tot gevolg hebben. Sommige kinderen doen soms mee en soms niet (code-hopping), het kind wisselt van gedrag en is voor kinderen en de leerkracht soms niet meer te volgen. Het kind oogt onbetrouwbaar.

Als er te weinig van het kind gevraagd wordt, zal het zich gaan vervelen (gedragsproblemen) of met de groep mee gaan doen (onderpresteren).

Een verbaal/performaal-kloof zorgt er voor dat een kind het verstandelijk allemaal snapt, maar handelend niet goed kan uitvoeren. Zo kan het zijn dat een kind verbaal erg sterk is, alles weet van de Romeinen en planeten, maar moeite heeft met het maken van sommetjes of het leren lezen.

Het is vaak erg frustrerend voor een kind dat alles snapt, maar het niet kan uiten!

Onderpresteren kan leiden tot gedragsproblemen, spanningen, vroegtijdig schoolverlaten en een mislukte carrière.

Omdat hoogbegaafde kinderen anders leren dan andere kinderen is het moeilijk om onderpresteren te signaleren. Op school gebruiken we vaak een leer methode die niet bij deze kinderen past. Daarom kan het zijn dat een hoogbegaafd kind uitvalt op rekenen, terwijl het een groot inzicht heeft. Vaak hebben deze kinderen moeite met het automatiseren (het onthouden van rijtjes, tafels etc.)

Bij onderstaande kenmerken moet genoemd worden, dat niet alle kenmerken tegelijk bij een onderpresterend kind hoeven voor te komen.

Kenmerken:

- het afwijzen van het leerproces.
Het kind verwacht van zichzelf dat het alles direct kent en kan, als het in aanraking komt met situaties waarin het niet lukt weigeren ze het leerproces nog in te gaan. Een positieve houding van de leerkracht is voor deze kinderen erg belangrijk!
- een passieve houding.

Het kind vertoont adequaat gedrag en lijkt niet geïnteresseerd in het leren. Het kind kan zelfs sullig overkomen. Ze nemen extra/uitdagender werk niet aan omdat ze een passieve houding hebben aangenomen. Ze denken dat met de groep meedoen meer gewaardeerd wordt dan op eigen niveau presteren of zijn niet meer gemotiveerd.

- ouders en school praten over twee verschillende kinderen.
Thuis manifesteert het kind zich hoog (durft het zichzelf te zijn), maar op school manifesteert het zich laag (heeft het bijvoorbeeld moeite met rekenen, taal en lezen).
- gebrek aan zelfvertrouwen/negatief zelfbeeld
- faalangstig zijn/ bang zijn voor succes
- niet goed kunnen plannen/zelfstandig werken/geringe taakgerichtheid
- een hekel aan routine hebben.
- veel weten over onderwerpen die hem/haar interesseren.
- geen volharding tonen
- moeilijkheden met doelgericht werken hebben
- een enorme nood aan aandacht hebben
- vermijden van verantwoordelijkheid
- vaak het gevoel hebben waardeloos te zijn
- vermijden van competitie
- negatieve gedachtepatronen: ondanks goede resultaten, vinden ze zichzelf niet intelligent of voelen zich incapabel om te kunnen slagen.
- afnemende prestaties/wisselend schoolwerk
- vertonen van negatief gedrag
- haperende sociaal-emotionele ontwikkeling
- negatieve houding
- grote interesse en grote en uitzonderlijke kennis
- positief thuiswerk
- grote verbeelding/fantasie
- hoge mate van sensitiviteit
- originele antwoorden/oplossingen hebben

De site www.onderpresteren.nl kan er bij helpen om in kaart te brengen of een leerling eventueel aan het onderpresteren is.

BIJLAGE 3: SIGNALERINGSFORMULIER LEERKRACHT GROEP 1-8

		Nooit	Soms	Geregeld	Bijna altijd
1	Is snel van begrip				
2	Is in staat om grote denk- en leerstappen te maken				
3	Laat zien over een goed geheugen te beschikken				
4	Toont een brede algemene interesse				
5	Is een scherpe waarnemer				
6	Kan verworven kennis goed toepassen				
7	Is sterk in het oplossen van problemen				
8	Laat zien over een groot analytisch vermogen te beschikken				
9	Is een doorvrager				
10	Drukt zich mondeling beter uit dan leeftijdgenoten				
11	Toont een creatief denkvermogen				
12	Wekt de indruk geestelijk vroegrijp te zijn				
13	Zoekt uitdagingen				
14	Toont een groot doorzettingsvermogen				
15	Is perfectionistisch ingesteld				
16	Valt op door een origineel gevoel voor humor				
17	Wil graag de dingen zelf bepalen				
18	Kan nadenken over zijn eigen rol bij dingen die gebeuren				
19	Zoekt vooral contact met oudere kinderen				
20	Is geneigd om dingen steeds ter discussie te stellen				
21	Kan sterk opgaan in een onderwerp dat hem aanspreekt				
22	Komt met ongebruikelijke oplossingen en uitspraken				

Naam leerling:

Groep:

Algemene indruk leerkracht

BIJLAGE 4: BEOORDELING KINDERTEKENING

Menstekening- scorelijst

Materiaal: Een potlood en een tekenvel

Opdracht: 'Teken eens een mannetje (een mens, niet vragen jezelf te tekenen) voor mij, zo goed als je kunt. Je hebt er alle tijd voor. Doe flink je best.'

Adviezen voor de leerkracht:

- Geef geen suggesties of hulp.
- Beantwoord vragen met: 'Doe het maar zoals je het beste lijkt!'
- Je mag een geremd kind aanmoedigen, laat hem echter wel zelf tekenen.
- Als een kind klaar is met de tekening, neem je het mee...

Aanwijzingen voor het nakijken:

Voor ieder element van de tekening geef je 1 punt tot een maximum van 52 punten. halve punten worden niet gegeven.

1		Hoofd	1
2		Beide benen of één en profiel	1
3		Beide armen. De vingers alleen zijn niet voldoende, behalve wanneer er tussen deze en het lichaam een ruimte is vrijgelaten	1
4	a	Romp, hetzij als een enkele lijn of in twee dimensies	1
	b	Lengte van de romp groter van afmeting dan de breedte	1
	c	Schouders duidelijk aangegeven	1
5	a	Armen en benen aan een willekeurig punt van de romp of aan hals bevestigd	1
	b	Armen en benen op de juiste hoogte van de romp bevestigd	1
6	a	Hals	1
	b	De omtrek van de hals vormt een voortzetting van die van hoofd, romp of beide armen	1
7	a	Een of beide ogen	1
	b	Neus	1
	c	Mond	1
	d	Neus en mond	1
	e	Neusgaten	1
8	a	Haren	1
	b	Haren beter weergegeven dan door een verbreding van het hoofd of een golvende lijn	1
9	a	Aanduiding van de kleren (knoop of hoed)	1
	B	Twee ondoorzichtige kledingstukken (hoed en broek bijvoorbeeld)	1
	C	Volledige ondoorzichtige kleding (mauwen, broekrand)	1
	D	Vier duidelijk te onderscheiden kledingstukken (hoed, broek, schoenen, vest, das)	1
10	A	Vak- of uniformkleding zonder fouten	1
	B	Vingers aan beide handen of aan de zichtbare hand	1
	C	De verhouding tussen de lengte en breedte van de vingers is juist. De vingers wijken niet uiteen	1
	D	De duim is van de overige vingers te onderscheiden door stand en lengte	1
11	A	Een of meer gewrichten van de armen aangegeven	1
	B	Een of meer gewrichten van de benen aangegeven	1
12	A	Afmeting van het hoofd niet groter dan de helft en niet kleiner dan 1/10 van	1

		de romp	
	B	Lengte van de armen niet tot aan de knieën reikend	1
	C	Lengte van de benen niet kleiner dan die van de romp en niet groter dan tweemaal de lengte van de romp	1
	D	De lengte van de voeten is groter dan de hoogte. Zij bedraagt minder dan 1/3 van de lengte van het been en meer dan 1/10 van de totale lengte van het been	1
	E	Beide benen en armen hebben twee dimensies	1
13		Hiel	1
14	A	Uitdrukking van de motorische coördinatie in de lijnen van de omtrek	1
	B	Idem in die van de gewrichten	1
	C	Idem in die van de omtrek van het hoofd	1
	D	Idem in die van de omtrek van de romp	1
	E	Idem in de omtrek van benen en armen	1
	F	Idem in de symmetrie van het gelaat	1
15	A	Oren	1
	B	Juiste stand en afmeting van de oren	1
16	A	Details van de ogen. Wenkbrauwen, oogharen of beide	1
	B	Pupillen aangegeven	1
	C	Afmetingen van de ogen. Lengte groter dan hoogte	1
	D	De blikrichting van het oog komt in de plaatsing van de pupil in het en profile weergegeven gelaat of in de vorm van het oog (cirkelsector) uit	1
17	A	Kin en voorhoofd aangegeven	1
	B	Kin duidelijk van de onderlip gescheiden	1
18	A	Hoofd, romp en voeten en profile. Eén fout wordt door de vingers gezien	1
	B	Foutloos profiel	1

Het aantal punten dat door de optelling is verkregen, wordt vergeleken met de onderstaande puntenschaal, waarin voor iedere leeftijd het vereiste aantal punten is aangegeven.

Leeftijd	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Punten	2	6	10	14	18	22	26	30	34	38	42

BIJLAGE 5: SOORTEN VRAGEN

Oriëntatievraag	Vraagt naar een zintuiglijke waarneming (wat hoor, zie, ruik, voel, proef je?)
Operationele vraag	Vraagt naar handelen; is alleen te beantwoorden door iets te gaan doen en/of te observeren. (wat gebeurt er als..., wat is het effect van...?)
Analysevraag	Vraagt om aspecten aan een probleem/situatie te onderscheiden. (waarom ..., wat vind je nu van ..., hoe komt het dat..?)
Synthesevraag	Vraagt om een voorspelling, de oplossing van een probleem of het bedenken van iets nieuws. (wat zou er gebeuren als..., bedenk eens..., hoe kan je zorgen ..)
Evaluatievraag	Vraagt om meningen, om de waarde van een oplossing of de kwaliteit van iets te beoordelen. (wat vind je van, ben je het eens met, wat is het beste voorbeeld van ..., denk je dat het helpt als....)

Doelgericht vragen stellen.

Er zijn verschillende soorten vragen. Hieronder een overzicht van het soort vragen dat je kan stellen. Er zit een opbouw in. De meest eenvoudige vragen staan onderaan. Vaak blijven we hangen in begrijpen en toepassen. Dit zijn didactische vragen die vragen naar de bekende weg. Kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong kan je aanspreken op een hoger denkniveau door vragen te stellen die aanzetten tot ontdekken, analyseren, evalueren en creëren.

<i>Bedoeling</i>	<i>Type vraag</i>	<i>Voorbeeld</i>
Aanzetten tot creëren	Synthesevraag	Kan jij een plan maken voor Kikker waardoor hij....? Stel je eens voor dat het in de zomer gaat vriezen. Wat zou er dan gebeuren?
Aanzetten tot evalueren	Analysevraag	Wat vind jij nu van de nieuwe speeltuin en waarom?
	Synthesevraag	Wat zou er gebeuren als alle kinderen uit de klas te laat zouden komen?
	Evaluatievraag	Waarom vind je dit een goede oplossing?
Aanzetten tot redeneren/analyseren	Evaluatievraag	Hoe weet je zeker datje de hoogste toren hebt gemaakt?
	Synthesevraag	Wat zou er gebeuren als alle auto's op water konden rijden?
	Analysevraag	Waarom zitten in een dierentuin niet alle dieren in één grote wei?
	Begripsvraag	Wat is de overeenkomst (hetzelfde als) een peer en een appel?
Aanzetten tot ontdekkingen/toepassen	Operationele vraag	Wat kan je doen om deze brug steviger te maken?
	Evaluatie vraag	Wat zou het probleem van Kikker kunnen oplossen? Ben jij het eens met de oplossing van Lisa

		en waarom wel/niet?
	Analyse vraag	Wat zijn handige manieren om de weg naar huis weer terug te vinden? Wat heeft ze gedaan om de kans op fouten zo klein mogelijk te maken?
Begrijpen	Operationele vraag	Wat gebeurt er met de bomen als het lente wordt? Bedenk eens uit hoeveel klapjes het woord Kikker bestaat.
Aandacht richten	Oriëntatievraag	Wat zie je op deze plaat?
	Herinner vraag	Wie kwam Kikker tegen? Hoe vaak zei Kikker: "Goedemorgen"?
	Analyse vraag	Wat is hetzelfde bij deze letter als bij die letter? Wat is het verschil tussen een vierkant en een driehoek?

BIJLAGE 6: EXECUTIEVE FUNCTIES

<i>Executieve functie</i>	<i>Uitleg</i>
Beginnen aan de taak	Sommige hebben moeite met starten. Ze gaan niet direct aan het werk.
Planning/prioritering	Kinderen kunnen moeilijk inschatten hoe lang iets duurt, en wanneer ze moeten beginnen.
Organisatie	Door gebrek aan overzicht kunnen ze hun taak moeilijk organiseren. Waar moet je beginnen? Hun werkomgeving is vaak een bende.
Aandacht richten	Kunnen de kinderen prikkels indelen naar belangrijkheid en zich richten op de belangrijkste? Letten ze meteen op?
Aandacht vasthouden	Zijn de kinderen snel afgeleid? Raffelen ze hun werk af?
Emotie beheersing	Het welbekende bommetje.
Werkgeheugen	Met je werkgeheugen bewerk je informatie. Kan het kind bepalen wat nu belangrijk is, later, of wat meteen overboord kan?
Gedrag beheersing	Heeft het kind het vermogen om het eigen gedrag te remmen, of gaat het maar door?
Zelfinzicht	Ziet het kind het eigen aandeel in een gebeurtenis? Als het kind vastloopt, ziet het dan dat het komt door de eigen aanpak?
Flexibiliteit	Hoe makkelijk kan het kind van aanpak wisselen als de omstandigheden veranderen?

BIJLAGE 7: EVALUATIEFORMULIER PROJECT PLUSGROEP

Naam:

Onderwerp:

Doel:

Op welke manier heb je aan het doel gewerkt:

Op welke manier heb je aan het project gewerkt:

Wat ging goed?

Wat ging minder goed?

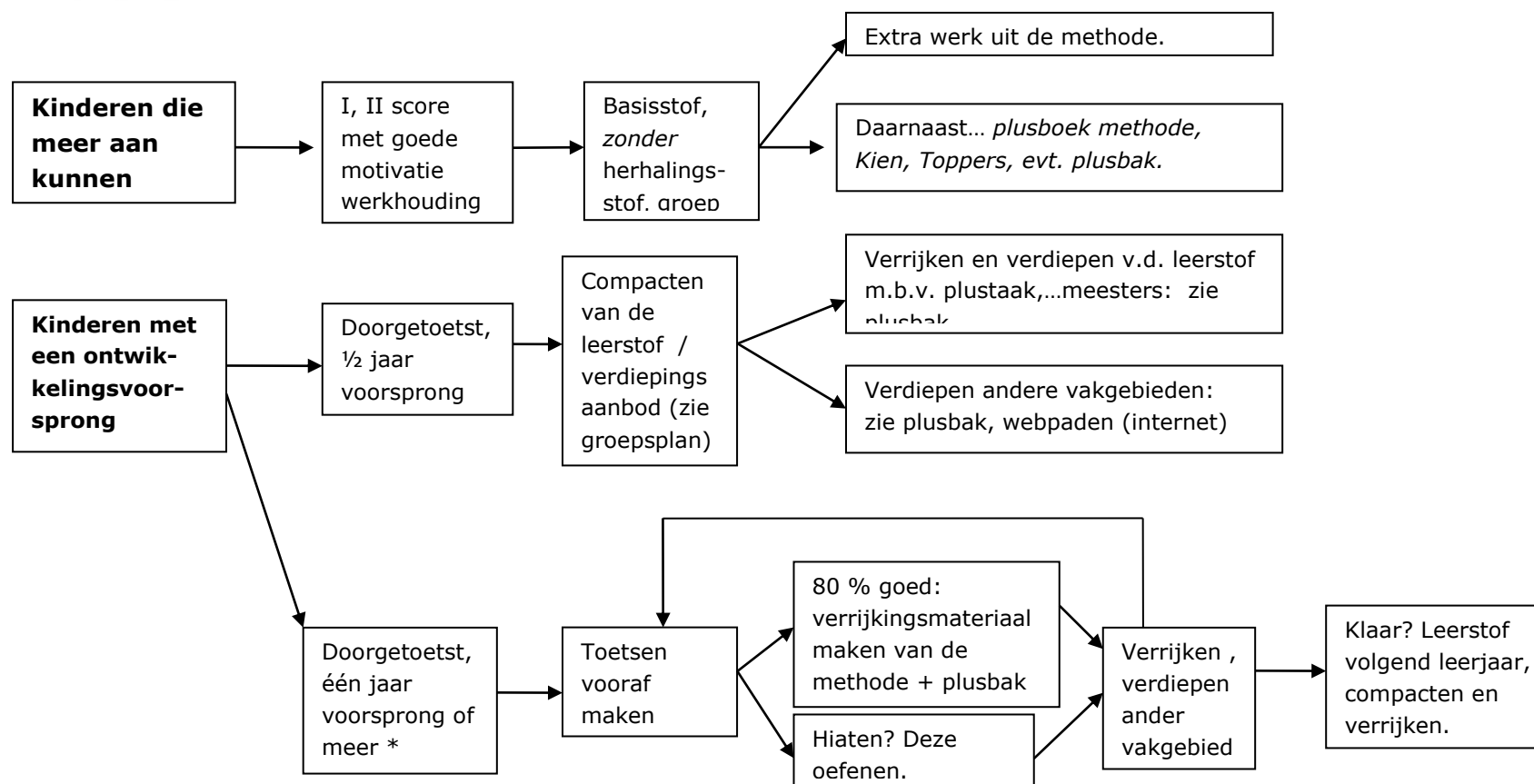
Heb je het doel bereikt?

Ja, want.....

Nee, want.....

Wat zou je nog kunnen verbeteren, zodat het volgende project nog beter gaat?

BIJLAGE 8 AANPASSEN LEERSTOF VOOR KINDEREN MET EEN ONTWIKKELINGSVOORSPRONG

* alleen als een leerling één jaar voorsprong heeft op een vakgebied. Als een leerling op alle vakgebieden een voorsprong van een jaar heeft, moet een groep overslaan besproken worden.

A. Resultaatgebieden

1. Bijdrage leveren aan beleidsontwikkelingen borging rond meer- en hoogbegaafdheid.

De specialist meer- en hoogbegaafdheid:

- volgt en stimuleert de onderwijsinhoudelijke ontwikkeling rond het thema 'meer- en hoogbegaafdheid';
- denkt mee met het opstellen van een beleidsplan voor deze doelgroep en zorgt dat dit up to date blijft;
- levert een bijdrage aan de ontwikkeling van het ondersteuningsbeleid m.n. op het terrein van meer- en hoogbegaafdheid;
- zorgt, in overleg met de intern begeleider, dat er voldoende uitdagende materialen zijn voor deze doelgroep;

2. Bijdrage leveren aan activiteiten met leerlingen rond meer- en hoogbegaafdheid.

De specialist meer- en hoogbegaafdheid:

- Denkt mee bij het screenen van hoogbegaafde leerlingen m.b.v. het Digitaal Handelingsprotocol Hoogbegaafdheid en het adviseren van de intern begeleider m.b.t. het vervolgtraject;
- voert kindgesprekken na overleg met de intern begeleider en de leerkracht, waarbij eventueel ook de signaleringslijst uit het DHH wordt ingevuld, en brengt hiervan verslag uit aan de intern begeleider en de leerkracht;
- begeleidt leerlingen in de plusgroep en houdt intern begeleider en collega's op de hoogte van de ontwikkeling van de leerlingen; voert indien nodig gesprekken met hen over de voortgang;
- denkt mee in de aanmelding voor de CPOV-Plusklas (juni en dec.) en verzorgt deze in overleg met de intern begeleider, door alle gegevens te verzamelen die hiervoor nodig zijn;

3. Bijdrage leveren aan activiteiten met leerkrachten rond meer- en hoogbegaafdheid.

De specialist meer- en hoogbegaafdheid:

- biedt leerkracht en IB-er ondersteuning bij de signalering en diagnostisering van leerlingen die mogelijk op hoogbegaafd niveau (kunnen) presteren;
- denkt desgewenst mee in het opstellen van een plan van aanpak (o.a. hoe de leerstof te compacten en verrijken) en ondersteunt de leerkracht bij de uitvoering hiervan;
- neemt, indien gewenst, deel aan de gesprekken die met de ouders worden gevoerd;
- ondersteunt en begeleidt collega's n.a.v. hulpvragen; denkt wanneer gewenst mee met de ouders die een hulpvraag hebben;

4. Professionalisering

De specialist meer- en hoogbegaafdheid:

- heeft gerichte scholing gevolgd en afgerond met betrekking tot meer- en hoogbegaafdheid.
- neemt deel aan relevante scholings- en ontwikkelingsactiviteiten.
- houdt zich op de hoogte van de ontwikkelingen op het gebied van meer- en hoogbegaafdheid, bestudeert relevante vakliteratuur.

B. Kader, bevoegdheden & verantwoordelijkheden

1. Plaats binnen de organisatie

De specialist meer- en hoogbegaafdheid:

- neemt initiatief ten aanzien van nieuw schoolbeleid rond meer- en hoogbegaafdheid en het borgen van bestaand beleid.
- adviseert het MT in beleid rondom meer- en hoogbegaafde leerlingen en is daarbij communicatieschakel tussen intern begeleiders en het team.

2. Kader

De specialist meer- en hoogbegaafdheid:

- volgt de beleidslijnen van de school.

3. Verantwoording

De specialist meer- en hoogbegaafdheid:

- legt één keer per schooljaar verantwoording af aan de directeur, voor alle zaken die rond meer- en hoogbegaafdheid binnen de school aan de orde zijn geweest.

C. Kennis en vaardigheden

1. De specialist meer- en hoogbegaafdheid:

- is vaardig in het begeleiden van leraren.
- is vaardig in het opzetten van plannen en het geven van adviezen.
- heeft algemene theoretische en praktische vakinhoudelijke, didactische en pedagogische kennis.
- heeft inzicht in de organisatie en werkwijze van de school.

D. Contacten

1. De specialist meer- en hoogbegaafdheid:

- heeft contact met de intern begeleiders en directie over de kaders waarbinnen schoolbeleid ontwikkeld en uitgevoerd wordt.
- heeft contact met leraren over de begeleiding in het kader van inzet van ondersteuning bij leerlingen die meer- of hoogbegaafd zijn.
- heeft contact met de intern begeleiders over onderdelen van onderwijskundig beleid en over het communiceren van relevante thema's op teamniveau.

E. Facilitering voor de uitvoering van taken en verantwoordelijkheden

1. De specialist meer- en hoogbegaafdheid:

- wordt gefaciliteerd met 10 taakuren (taakbeleid van de school, 2016-2017).
- wordt gefaciliteerd met 5 uur per week voor leerlinggebonden zaken (3,5 uur lesgebonden en 1,5 uur opslagfactor, 2016-2017).
- wordt ingeschaald in een LB-schaal.

Bijlage 8 Protocol overgang en verlenging

1. Afspraken groep 1 naar 2 en 2 naar 3

Inspectie-eisen:

- Leerlingen doorlopen in beginsel de basisschool binnen de verwachte periode van acht jaar.
- Continue ontwikkeling is uitgangspunt
- Kleuterverlenging wordt niet meegenomen in het berekenen van het percentage zittenblijvers.
- Het percentage *late* leerlingen mag niet hoger zijn dan 12 %. Een late leerling is een leerling die op 1 oktober in groep 3 zeven jaar of ouder is.

Als het kind eind groep 1...

- Zich niet op leeftijdsniveau ontwikkeld heeft (OVM).
- Als eigen observaties van de leerkracht bijvoorbeeld de combinatie van werkhouding, spelontwikkeling, sociale ontwikkeling, een achterstand in ontwikkeling laat zien en om meer leertijd vraagt.
- Een IV of V score op de TAK en een IV of V score heeft op CITO LOVS E1 taal voor kleuters en rekenen voor kleuters.
- Kan in overleg met ouders besloten worden dat het kind een verlengde kleuterperiode in groep 1 krijgt.

Eind groep 2 komt er weer een moment waarop voor elk kind bekeken wordt of overgang naar de volgende groep zinvol is voor het verloop van de ontwikkeling.

Als het kind in groep 2...

- Het OVM een beeld laat zien waarin het kind op gebied van de sociaal- emotionele en cognitieve ontwikkeling en de werkhouding nog niet toe is aan een ontwikkeling in groep 3 (achterstand van 4 maanden of meer) .
- Bij de risicoscreening *lezen*(fonemisch bewustzijn) en daaropvolgende voorschotbenadering een te geringe ontwikkeling van de leesvoorwaarden laat zien.
- Op de Cito-toetsen taal voor kleuters en rekenen voor kleuters een IV of V score laat zien
- Als eigen observaties van de leerkracht: bijv de combinatie van werkhouding, spelontwikkeling, sociale ontwikkeling een achterstand in ontwikkeling laat zien en om meer leertijd vraagt

en wanneer

- er geen sprake is van een stoornis of beperking
- er geen sprake is van een (zeer) lage intelligentie

kan er besloten worden tot een jaar extra groep 2.

De vraag *waarom* het kind nog niet kan starten in groep 3 is hierbij van groot belang.

Procedure en tijdpad:

September t/m januari

1. Observatie en signalering, groepsbespreking.

Oktober t/m januari

2. Communicatie met ouders (huisbezoek in groep 1 en tien-minutengesprekken).

Januari t/m mei

3. Analyse van het probleem: verzamelen gegevens en een intensieve instructie/aanbod geven.
4. Communicatie met ouders (tien-minuten gesprekken).
5. De leerlingen worden besproken tijdens de groeps/leerlingbespreking tussen leerkrachten en IB-er.
6. Bij twijfel over de overgang van groep 2 naar groep 3 kan er een intern onderzoek afgenomen voor aanvullende informatie (UGT, BOSOS leesvoorwaardenonderzoek) en wordt de leerling besproken in de gezamenlijke leerlingbespreking.

Mei/juni

7. Gezamenlijke leerlingbespreking over de leerlingen waarover getwijfeld wordt met de leerkrachten van groep 1 en 2. De leerkrachten van groep 3 adviseren bij de gesprekken over de leerlingen van groep 2.
8. Beslissing overgang. Deze beslissing van de leerkrachten is, in overleg met de IB-er, bindend.

We betrekken de volgende **aspecten** in de beslissing:

- De leeftijd van het kind
- De ontwikkeling van het kind voordat het op school kwam
- De schoolcarrière

- Informatie uit kindgesprek
- Informatie uit oudergesprekken
- De algemene en specifieke leervoorwaarden: OVM en Cito, Letterkennis / fonemisch bewustzijn
- Betrokken op de leerkracht
- Intrinsieke motivatie
- Om kunnen gaan met uitgestelde aandacht
- Heeft het kind baat bij de structuur/werkwijze van groep 3

Verder nemen in ons denken/overleg mee:

Wat betreft cognitie:

- Is deze leerling jong/onrijp **of** is deze leerling oud/toe aan het formele leren van groep 3, maar heeft hij intensieve begeleiding nodig bij zijn cognitieve ontwikkeling.

Wat betreft gedrag/sociaal emotionele ontwikkeling:

- Is deze leerling jong/speels **of** is deze leerling oud en heeft hij specifieke onderwijsbehoeften/ondersteuningsbehoeften nodig t.a.v. zijn gedrag/sociaal emotionele ontwikkeling.

Gekoppeld aan de beslissing geven wij ook aan hoe wij het kind bij de verlenging willen begeleiden.

Protocol groep 2 verlenging.

Motivatie:

Wanneer kinderen in groep 2 het advies tot verlenging krijgen is dat over het algemeen om twee of meer van de volgende redenen:

1. Het kind heeft nog geen of weinig interne leermotivatie en taakgerichtheid;
2. Het kind is weinig leerkrachtgericht, voelt zich niet aangesproken in de groep;
3. Er is een achterstand in de taalontwikkeling / geletterdheid;
4. Er is een achterstand in wiskundige ontwikkeling/ gecijferdheid.
5. Er is sprake van een achterstand in de sociaal-emotionele ontwikkeling en/of spelontwikkeling.

Doel:

Kinderen in het extra jaar zodanig begeleiden dat de ontwikkeling doorgaat en zij met ruim voldoende kennis en vaardigheden aan het leerproces in groep 3 kunnen beginnen.

Er zullen kinderen zijn die met een voorsprong starten in de volgende groep; er zullen ook kinderen zijn die de extra buffer op leergebied nodig hebben om zich de verdere schoolloopbaan staande te houden.

Werkwijze:

Deze kinderen krijgen in de groep begeleiding door de eigen leerkracht. Wanneer we niet aan de onderwijsbehoeften van de leerling kunnen voldoen, kan besloten worden tot een extern onderzoek.

Activiteiten:

In de groep werken aan specifieke opdrachten: werkbladen, taal- en reken-activiteiten in kleine kring, verplicht aanbod van activiteiten die een beroep doen op taal, wiskunde en werkhouding.

Zie bijgaande informatie.

Middelen:

Ad 1: Taakgerichtheid / leermotivatie vergroten door structureren van opdrachten:

- Wat moet ik doen
- Hoe moet ik het doen
- Ik ga aan het werk
- Ik controleer mijzelf

Ad 2: Activiteiten waarbij de kinderen zich trainen in het fonemisch bewustzijn: spelletjes met begin-, midden- en eindrijm, woorden onderscheiden in een reeks (auditief), oefeningen in objectivatie en auditieve synthese.

Opdrachten die de klank-tekenkoppeling bevorderen, zoals stempelen, werken met de lettermuur, werkbladen uit de kopieermap van ontluikende geletterdheid.

Materialen van Veilig Leren Lezen / Schatkist.

Ontwikkelingsmateriaal en –spelletjes op taalgebied.

Ad 3. Activiteiten gericht op ruimtelijk inzicht, oriëntatie op de getallenlijn, manipuleren met aantal en hoeveelheden en logisch beredeneren.

Ontwikkelingsmateriaal en –spelletjes op rekengebied.

Dit alles zal beschreven worden in het groepsoverzicht en de groepsplannen.

Bijlagen bij 'groep 1 naar 2 en 2 naar 3':

- Bijlage 1: Vervroegd doorgaan
- Bijlage 2: Extra aanbod klanken en letters in groep 2

2. Afspraken groep 3-8

Inleiding

Een kind een jaar laten verlengen is voor kind en ouders een ingrijpende beslissing en hier dient intensief overleg aan vooraf te gaan tussen leerkracht, intern begeleider en ouders. Voorop staat dat de keuze altijd in het belang van het kind en zijn/haar ontwikkeling moet zijn.

De school beslist uiteindelijk op basis van deskundigheid en haar zicht op ontwikkeling van kinderen.

Uitwerking

Het besluit om een kind een jaar te laten verlengen doen wordt op grond van één of meer van de volgende criteria genomen:

- het staat vast dat een kind het volgende jaar t.a.v. lezen, taal en rekenen een lager leerrendement heeft dan mag worden verwacht en een verlenging dit leerrendement op termijn zal verhogen.
- er is duidelijk sprake van emotioneel jonger gedrag dan dat van de klasgenoten. Zaken die in de afweging een rol spelen zijn: cognitieve ontwikkeling en werkhouding waaronder concentratie en leergierigheid. Tevens betrekken wij hierbij wat we zien en door toetsing, meten tijdens spelactiviteiten, constructieve en beeldende activiteiten, gespreks- en kringactiviteiten, lees- en schrijfactiviteiten, reken- en wiskunde activiteiten en gesprekje(s) met het betreffende kind.
- er is sprake van stagnatie in de ontwikkeling van de basiskenmerken: emotioneel vrij zijn, nieuwsgierig zijn en zelfvertrouwen hebben.

Consequenties voor de school na verlenging:

Het kind en zijn/haar ontwikkeling dienen gericht gevolgd te worden door leerkracht en de intern begeleider en deze stemmen waar mogelijk het onderwijsaanbod op deze ontwikkeling af. Dat is terug te zien in het plan van aanpak en groepsplan.

Tijdpad

- Na 4 weken in het nieuwe jaar is er een voortgangsgesprek tussen de leerkracht en ouders van leerlingen die met zorg zijn doorgegaan of hebben verlengd.
- In november worden de risicoleerlingen geïnventariseerd op basis leerresultaten en effect van de ondersteuning (handelings- en of groepsplannen).
- In november vindt er een eerste gesprek met ouders plaats over de mate waarin hun kind specifieke ondersteuning nodig heeft en wat het gezamenlijke beeld hiervan is.
- Bij leerlingen (in groep 7) die al een keer hebben verlengd moet worden afgewogen of zij na groep 7 naar het VO gaan. Dit kan echter geen bindend advies zijn. Het gesprek vindt plaats in de periode tussen eind november en eind februari.
- In januari/februari tijdens de groepsbespreking, worden de risicoleerlingen nogmaals besproken door de groepsleerkracht met de intern begeleider.
- In februari vindt een tweede gesprek met ouders plaats over de tussenresultaten van ingezette handelings- en/of groepsplannen, gerichte acties en/of observatie door de groepsleerkracht en/of de intern begeleider.
- In april vindt een derde gesprek plaats over de ontwikkeling van hun kind en de resultaten van de interventies tot nu toe. De leerkracht spreekt hierbij een verwachting uit.
- In mei wordt de leerling opnieuw besproken door groepsleerkracht(en) en intern begeleider; zij nemen een besluit: wel of geen verlenging. Dit besluit is bindend (zie schoolgids).
- Eind mei/begin juni heeft de groepsleerkracht een gesprek met de ouders (daarvoor is een datum gereserveerd in de kalender) om het genomen besluit uitvoerig toe te lichten. Daarbij wordt het onderwijsaanbod voor het volgend schooljaar besproken en dit wordt vastgelegd in een plan van aanpak.
- Het plan van aanpak, met specifieke onderwijs- en ondersteuningsbehoeften, wordt tijdens de groepsoverdracht met de groepsleerkracht besproken.
- Van ieder contactmoment met ouders wordt een notitie in Parnassys gemaakt.

Tot slot

Wij beseffen dat een verlenging voor kind en ouders soms emotionele gevolgen kan hebben en willen daarom ook uiterste zorgvuldigheid betrachten in dit traject. Door goed en duidelijk met elkaar te communiceren kunnen wij dit zoveel mogelijk beperken.

Het uitgangspunt blijft: welke keuze wij ook maken, het moet in het belang van het kind.

Bijlage 1 Bij vervroegd doorgaan

Heel soms zijn kinderen op alle gebieden ver vooruit op hun leeftijdsgenoten.

Vaak blijkt dat al in groep 1.

De leerkracht kan dan in overleg met de IB-er en de ouders beslissen dat de leerling eerder met groep 2 mee gaat draaien om hem/ haar de ontwikkelingskansen te geven waar het kind aan toe is.

Als het kind ook in groep 2 goed presteert en de aangeboden stof goed aan kan, alle toetsmomenten goed doorkomt, kan het voorkomen dat de leerling vervroegd naar groep 3 gaat.

Om deze beslissing te nemen kijken de leerkracht en de IB-er naar de volgende aspecten:

- De werkhouding: een kind moet langere tijd achter elkaar door kunnen blijven werken, gemotiveerd zijn om te werken en het kind moet ook uit zichzelf regelmatig kiezen voor ontwikkelingsmaterialen en moeilijk spelletjes.
- Sociale ontwikkeling: speelt het kind met de kinderen van groep 2, voelt het zich thuis bij deze leeftijdsgroep en is de leerling ook opgenomen door de andere kinderen in de groep.
- Spelontwikkeling : is er sprake van gevorderd rollenspel, zoekt het kind extra uitdagingen, kiest het kind voor moeilijke activiteiten.
- Taalontwikkeling: spreekt het kind in goed opgebouwde zinnen, heeft het een rijke woordenschat, beheerst het de leesvoorwaarden
- Het kind moet emotioneel stabiel zijn en zelfvertrouwen hebben
- Goede fijne motoriek
- Rekenontwikkeling: het kind kent de cijfersymbolen, kan tot 20 tellen, kan vanaf een gegeven getal verder tellen, kan terugtellen vanaf 10, kan de buurgetallen noemen van getallen tot 20.
- Het kind moet snel van begrip zijn, een goede concentratie hebben, een brede belangstelling en goed gemotiveerd zijn om naar groep 3 te gaan.
- Het kind beheerst minimaal het instapniveau van groep 3.

In het geval van vroegtijdig naar groep 3 gaan beslist de leerkracht in overleg met de IB-er en de ouders.

Als het kind een cognitieve ontwikkelingsvoorsprong heeft en de leerkracht en de IB-er hebben besloten dat het voor de sociaal-emotionele ontwikkeling beter is om in groep 2 te blijven zal het kind leerstof aangeboden krijgen op niveau en naar interesse.

Bijlage 2 Extra aanbod klanken en letters in groep 2.

In alle groepen 2 komen we veel vormen van klank/teken aanbieding tegen. Voor de kinderen met een normale ontwikkeling geeft dit een mooie ondergrond voor het leren lezen. Er is ook een groep kinderen die we hierin extra moeten stimuleren. Voorheen wachtten we op het moment dat de tijd er rijp voor was: onderzoek wijst steeds meer uit dat deze kinderen, ook al doen zij groep 2 nog een jaar over, onvoldoende profiteren van het aanbod in de groep. Door bepaalde problemen of verminderde intelligentie hebben ze extra aanbod nodig in de kleine kring. Een zogenaamde **voorschotbenadering**.

Aanbod, geen oefening!

We houden het speels en gezellig, het gaat vooral om het goede gevoel wat het kind krijgt wanneer het met lezen en schrijven bezig is. Dus bij alle uitingen van belangstelling in deze richting juichen we!

foneembewustzijn en letters

Fase 1: identificatiefase

Hulpmiddel: Kijk mijn letter-boek

- Eén letter centraal stellen, het bijbehorende rijmpje vaak voorlezen. De betreffende klank overdreven laten horen in de woorden. Spreek de klanken fonetisch uit, dus niet aa, bee, cee.
- Met letters (hout, stempels, magnetisch bord, lettermuur) laten spelen.
- Dit is een eerste kennismaking met de nieuwe letter: zien én horen worden gekoppeld.

Fase 2: manipulatiefase

Hulpmiddel: lettertafel, woordkaartjes, Kijk mijn letterboek (later mogelijk drietal)

- Kinderen nemen voorwerpen rondom een bepaalde letter mee. Terwijl je kaartjes schrijft voor op de tafel spreek je het woord al schrijvend langzaam uit, met de nadruk op de gekozen klank (zzzzzzzak en zzzzzzeep).
- Geschreven woordkaartjes onder elkaar leggen, aanwijzen en uitspreken van links naar rechts.
- Samen luisteren en kijken welke woorden met dezelfde klank beginnen – welke woorden horen daar nog meer bij? Denk hardop: wat hoor ik aan het begin van zzzak, ik hoor de zzzzzzz in zzzzzak. Nu even luisteren naar zzzzon, hoor ik daar ook de zzzzz aan het begin? Zzzzzon.... Ja, even luisteren, zzzzzzon zzzzzzzak ja we horen in allebei de zzzzzz.
- Wie weet nog een woordje met zzzzz ik was mij met?
- Zeep! , ja weer een zzzzz, nu in zeep. We hebben er al drie. Welke ook al weer? Zzzzzak en zzzzon en zzzzeep!

Fase 3: klank/tekenkoppeling aanleren

- We maken weer gebruik van de rijmpjes uit *Kijk mijn letter-boek*.
- We bieden het klankgebaar aan: vanuit de methode **Spreekbeeld**.
- Tekeningen, langzaam sprekend erbij schrijven door de leerkracht (dit noemen ze *simultaan spreken*).
- Het met de vinger vormen van de letter in: zand, scheerschuim, op groot papier e.d. waarbij weer simultaan gesproken wordt.
- Het laten lopen van poppetjes over een grote lettervorm (plak hem met schilderstape op de grond, b.v).
- Spelen met diverse soorten letters. (zie ook *activiteiten in de lees-letterhoek*).
- Invented spelling: zelf als leerkracht zaken opschrijven die voor de kinderen van belang zijn, al schrijvend weer vertraagd meespreken: woorden bij een tekening, verlanglijstje aanmoedigen dat ze iets bij hun tekening schrijven, een dagboekje maken, krant in de klas enz enz.

Tot slot: Kleuters krijgen **geen** schrijfles. In groep 2 kunnen we de lusletters gewoon laten staan bij de lettermuur, maar het gebruik van drukletters is aan te bevelen omdat de kinderen deze veel meer in hun omgeving tegen komen en dus eerder zullen herkennen.

Juist de kinderen die extra aanmoediging nodig hebben blokkeren door de moeilijke lusletters.

Doel is: Relatie tussen gesproken en geschreven taal ontdekken.

Dat het kind schrijft is van groter belang dan **hoe** het kind schrijft.